

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

**KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE**

ETIKA KOPÍROVÁNÍ V SOCIOLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ

Magisterská diplomová práce

Obor studia: sociologie-filozofie

Bc. Hana Prucková

Vedoucí práce : Mgr. Pavel Zahrádka, Ph.D.

Olomouc 2016

Čestné prohlášení: Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „Etika kopírování v sociologické perspektivě“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne. Podpis

Poděkování: Na tomto místě bych ráda poděkovala především Mgr. Pavlovi Zahradkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a rady, které mi poskytl při vypracovávání této práce. Moje poděkování patří taktéž všem respondentům, kteří se zúčastnili mého výzkumu a v neposlední řadě také své rodině za jejich trpělivost a podporu.

Anotace

Jméno a příjmení: Hana Prucková

Katedra: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Obor studia: sociologie – filozofie

Obor obhajoby práce: sociologie

Vedoucí práce: : Mgr. Pavel Zahrádka, Ph.D.

Rok obhajoby: 2016

Název práce: Etika kopírování v sociologické perspektivě

Anotace práce: Práce se zabývá etikou kopírování v sociologické perspektivě.

Cílem práce je zjistit, zdali je neautorizované kopírování nahlíženo studenty

Univerzity Palackého v Olomouci jako etický prohřešek, či je jimi

považováno pouze za porušení profesních pravidel. Hlavní částí práce je

kvalitativní výzkum respondentů, který je realizován prostřednictvím polo-

strukturovaných rozhovorů. Podpůrnou částí je část teoretická, která

analyzuje možnosti nahlížení na neautorizované kopírování.

Názvy příloh vázaných v práci: Modelové situace

Počet literatury a zdrojů: 37

Rozsah práce: 171 728

Obsah

Anotace	4
Obsah	5
Úvod	6
1 Teoretická část.....	10
1.1 Etymologie a zákony týkající se plagiátorství.....	10
1.1.1 Etymologie pojmu plagiátorství	10
1.2 Teoretické ukotvení pojmu plagiátorství.....	12
1.2.1 Různá chápání konceptu autorství napříč zeměmi.....	12
1.2.2 Definice pojmu plagiátorství	15
1.3 Normy vysokých škol.....	15
1.4 Přístupy k fenoménu plagiátorství.....	18
1.4.1 Zastánci morální teorie plagiátorství	18
1.4.2 Plagiátorství není otázkou morálky	24
1.5 Biasy a neutralizující strategie.....	59
2 Praktická část	61
2.1 Metodologie	61
2.1.1 Oblast zkoumání	61
2.2 Cíl výzkumu	61
2.3 Výzkumné otázky	62
2.4 Metodologický postup	62
2.5 Typ výzkumu	63
2.6 Metoda získávání dat	63
2.7 Scénář rozhovoru	65
2.8 Průběh rozhovoru	66
2.9 Vzorek.....	68
2.9.1 Charakteristika vzorku.....	68
2.10 Výsledky výzkumu.....	73
2.10.1 Analýza rozhovorů	73
2.11 Interpretace získaných dat.....	86
Závěr.....	90
Seznam použité literatury a internetových zdrojů.....	92

Úvod

„Maďarský prezident rezignoval. Kvůli opsané práci“¹; „Další Dbalého prohřešek...: koupil si diplomku za 50 tisíc“²; „Děkan ekonomicko-správní fakulty MU obviněn z plagiátorství: podal demisi“³.

Všechny tyto výše zmíněné citace jsou nadpisy, které pochází z populárních médií České republiky. Vysoké školy alarmují širokou veřejnost svými články, ve kterých popisují zvýšenou míru plagiátorství za posledních 10 let a diskutují různé přístupy k tomuto problému. Co škola, to přístup, co článek, to názor. Je 21. století; v Evropě platí svoboda slova, shromažďování i náboženského vyznání. Noviny se předhánějí v množství informací, které předvedou svým klientům. Evropě hrozí jaderná válka s Ruskem... I přesto je jedním z nejvíce zmiňovaných problémů moderní doby plagiátorství. Poukazují snad výše zmíněné titulky z médií na závažný problém globalizace, nebo jen řeší problém, který je na světě přítomný dlouhou dobu, ale nevypadal natolik vážný, aby byl řešen?

Univerzity po celém světě působí jako specifictí garanti vzdělání - a to nejenom algebry či historie, ale i mravního kodexu. Společnost tuto skutečnost reflektuje tím, že emocionálně reaguje na jakýkoliv prohřešek proti akademické integritě. Pokud plaguje člen univerzity (ať už žák, učitel nebo administrátor), poškozují obraz konkrétní univerzity na trhu vysokých škol, devalvuje to její hodnotu skrze zrcadlo, nastavené veřejností. Společnost očekává, že etické standardy jsou přímo aplikovány na získávání nových znalostí (výzkum, publikace) a proto, když se ve škole objeví známky

¹Lidovky: Maďarský prezident rezignoval. Kvůli opsané práci[online]. Lidovky: ©2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>

²Lidovky: Další Dbalého prohřešek podle diáře: kopil si diplomku za 50 tisíc.[online]. Lidovky: ©2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>

³Lidovky: Děkan ekonomicko-správní fakulty MU obviněn z plagiátorství: podal demisi.[online]. Lidovky: ©2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>

plagiátorství, důvěra v tuto instituci veřejně upadá.⁴ Univerzity se snaží bránit proti tomuto fenoménu a vkládají základy akademické čestnosti do svých norem, vyhlášek a slavnostních slibů.

Je mnoho postojů, které lze k „epidemickému problému“⁵, jak plagiátorství nazývá Haines, zaujmout. Autoři esejů na téma plagiátorství mají mnohdy dokonce diametrálně odlišné přístupy: v renomovaných periodických z akademické sféry můžeme najít autora, který zastává názor, že plagiátorství je věcí, která je natolik kontroverzní, že by měla být vyloučena z diskuze veřejné sféry⁶, ale i takového autora, který tvrdí, že plagiátorství je důsledek nízkého morálního stupně studenta⁷.

Protože názorová pestrost ohledně plagiátorství je patrná ve všech médiích a periodických po celém světě, tak vyvstává otázka, co tedy plagiátorství je; je to trestný čin, morální prohřešek nebo jen porušení profesních pravidel školy? Je evidentní, že autoři dnešní doby mají na tuto otázku různé, mnohdy nejednoznačné odpovědi. Školy se však k možnému „poškození zájmů“ své instituce staví jasně: postihy za plagiátorství jsou vysoké, riziko vyloučení ze studia je pravděpodobné, stupeň morálního odsouzení nepopíratelně dorůstá značných rozměrů. K odhalení pasáží, které jsou shodné s jiným textem (= původním), používají vysoké školy počítačový program Theses.cz, který nalezne shody v jakémkoli odevzdaném textu; přičemž shoda více jak 30% se počítá jako plagiát⁸ a výsledky tohoto programu

⁴SUTHERLAND-SMITH, Wendy. Plagiarism, the Internet and student learning: improving academic integrity. New York: Routledge, 2008. s.62

⁵HAINES, Valerie J: College Cheating: Immaturity, Lack of Commitment, and the Neutralizing Attitude. In: Research in Higher Education, [online]. vol. 25, no. 4, 1986, s. 342.

⁶HOWARD, Rebecca M: The ethics of plagiarism. In: *The Ethics of writing instruction: issues in theory and practice*. Stamford, Conn: Ablex Pub, 2000. s. 80.

⁷EAST, Julianne: Judging Plagiarism: A Problem of Morality and Convention. In: Higher Education, [online]. vol. 59, no. 1, 2010, s. 73.

⁸ŘÍHOVÁ, Barbora. Polovinu práce opsat smíte. Tak školy bojují s plagiátory. Lidové noviny [online]. 2. 7. 2011, s. 1.

jsou neúprosné a spolehlivé. Není tak pro školy složité opsanou část textu v práci studenta odhalit a vystavit jej tak ihned přestupkovému řízení.

Plagiátorství je na univerzitách v České republice řazeno například s „hrubým jednáním a výtržnostem proti pracovníkům“ do množiny tzv. akademické nečestnosti neboli akademického podvodu, popř. disciplinárního přestupku. Do této množiny patří plagiátorství ve všech jeho formách, ať už jako patchwriting (což je spojení více titulů do jednoho celku bez ocitování) nebo úmyslné zkopírování části článku do své práce, bez uvedení zdroje. Rebecca Moore Howard nazývá typ postihu, který školy vyměřují plagiátorům, „akademickým trestem smrti“⁹. Ten obsahuje širokou škálu trestů, od napomenutí přes vyloučení ze studia¹⁰ a to i se zpětnou platností, protože kdykoliv je zjištěno jakékoliv porušení citačních pravidel - i v již odevzdané a přijaté práci na studijním oddělení, může být zahájeno s autorem dané práce přestupkové řízení. Tento fakt platí i pro studenty Univerzity Palackého.¹¹ Přičemž každá škola a dokonce i každá fakulta si může pravidla pro plagiátorství a udělení postihu stanovit sama. Studenti se topí ve svazcích textů, které potřebují přečíst na semináře, aby mohli napsat množství esejů a závěrečných prací. V jistém slova smyslu dnešní generace studentů je nejvýmluvnější a nejvíce upsanou generací za mnoho let¹²: neustále něco píše, neustále něco čtou. Nejen v akademickém světě, ale i ve svém „každodenním“ životě.

Je opravdu tento novodobý „chronický problém“, jak plagiátorství nazývá ve svém díle A. L. Jensen, chybou studentů, kteří pro usnadnění si práce úmyslně opisují texty do svých esejů bez citování původního zdroje,

⁹HOWARD, Rebecca M: The ethics of plagiarism. In: *The Ethics of writing instruction: issues in theory and practice*. Stamford, Conn: Ablex Pub, 2000. s. 789.

¹⁰Disciplinární řád FF UP. Směrnice děkana [online]. ©2016.

¹¹tamtéž

¹²BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. s. 4.

nebo je chybou nedostačující výuka psaní odborných textů? Není možným důvodem plagiátorství například vytvoření prostředí v instituci, jako je škola, natolik exkluzivně, že mu studenti nedokáží sami porozumět, bez bližšího objasnění ze strany vyučujících? Rozboru této otázky bude věnována v následujících kapitolách pozornost.

První část této práce je teoretická. Nejdříve je pojednána etymologie slova plagiátorství, definice slova plagiátorství a různá normativní chápání vlastnictví napříč národy. Následovně jsou představeny dva specifické přístupy k fenoménu plagiátorství: je vykreslen přístup, který vychází z předpokladu, že akademická nečestnost je důsledkem nižšího morálního stupně studentů a dále je pojednáno o přístupu v širším úhlu pohledu - tedy o plagiátorství jako o formě chyby, které se studenti dopouštějí například z důvodu nedostatečného školního vzdělání o citační etice, nebo nevyhovujících podmínkách pro studium. Dalším možným důvodem je například i střet vrstevnických a akademických zájmů a pravidel. První část vychází z analýzy dokumentů.

Druhá část diplomové práce je praktická – věnována kvalitativnímu výzkumu, který je proveden u studentů, kteří jsou aktuálně v roce 2016 studujícími na Univerzitě Palackého v Olomouci na Filozofické Fakultě. Výzkum je realizován v roce 2016 a jeho cílem je zjistit názor studentů na problematiku plagiátorství.

1 Teoretická část

1.1 Etymologie a zákony týkající se plagiátorství

Pro to, abychom pochopili, proč je plagiátorství v dnešní době považováno za morální problém nebo naopak problém pravidel školy (popř. proč má plagiátorství negativní konotace), budeme muset nahlédnout do historie chápání tohoto pojmu. Ukážeme tím, jak vypadaly pokyny pro citování dříve, jak se postupovalo proti hrozbě plagiátorství a jaké byly sankce za jeho výskyt. Poukážeme, že plagiátorství není fixní pojem, ale v průběhu času se jeho chápání vyvíjelo, až dospělo do dnešní podoby.

1.1.1 Etymologie pojmu plagiátorství

Původ slova „plagiátorství“ bychom mohli hledat v latinském slově *plundered*, což je rabování, ničení, ale také únos, protože v Itálii byli plagiátoři také občasní únoscí dětí. Je patrné, že již v počátcích užívání tohoto slova, se jeho význam vztahoval k fyzickým mohutnostem. Před vynálezem knihtisku (rok 1500) všechny existující knihy spravovala církev a nahlédnout do nich směli pouze vzdělaní občané, kterých nebylo ve státě mnoho. Ti pak určité vybrané knihy a spisy interpretovali a orálně šířili mezi obyvatelstvo, které navštívilo kostel, ve kterém daná církev působila. Vše se změnilo, až když Johannes Gutenberg vynalezl knihtisk. Kdokoli, kdo měl prostředky k tomu, aby mohl své myšlenky nechat vytisknout, měl najednou příležitost. Informace se začaly šířit velkou rychlostí a obyvatelé si mohli vybírat, z kterého zdroje si chtějí zprávy přečíst. Náhle vzniklá pluralita způsobila, že lidé se více zajímali o své okolí a také o svá práva. Lidé se začali vymezovat vůči institucím, které do té doby řídily společnost, jako je například církev a začali tíhnout k novým hodnotám, jako je například individualismus. Ten zajišťoval perfektní podhoubí pro vznik ideje autorských práv. Takovýto koncept myšlení se odborně nazývá tzv. „postulovaný individualismus“ a

vyjadřuje ochranu autora i jeho díla - autor může rozhodnout, jak se s produkty jeho práce bude nakládat.¹³

Idea legálního copyright vznikla ale až v roce 1518, kdy proti sobě stály dvě skupiny vydavatelů bojující za svá práva, přičemž první skupina vydavatelů vytvořila kompilát z poezie skupiny druhé a ohledně vlastnictví neexistoval žádný zákon, který by druhou skupinu podpořil. Až po tomto konfliktu byl přijat zákon o autorství v Anglii a psaná díla byla považována za vlastnictví.¹⁴ Tento systém byl ale binární, protože vláda tak najednou získala moc kontroly nejen nad díly, která vznikala během jejího působení, ale i nad autory samotnými. Žádná publikace nevyšla bez vědomí vlády.

Situace se změnila až v roce 1710, kdy byla uzákoněna English Statute of Anne, která rozpoznala silnou vazbu mezi autorem a jeho dílem a následně legalizovala nárok individua na vlastnictví vlastní literární práce. Autor byl viděn jako otec, práce jako jeho dítě.¹⁵ Zde vidíme pořád tu stejnou tenzi jako před renesancí; tenzi plagiátorství vidět jako ublížení dítěti, které autorská práce představuje. Myšlenky lidí byly uzákoněny jako majetek, ale musely být originální, musely ke stávajícím obecným znalostem dát přidanou hodnotu v podobě něčeho nového a musely být registrovány. Poté, co se zrodila autorská práva, netrvalo dlouho a zrodil se zákon na copyright:¹⁶ autor byl legálně chráněn jako tvůrce a tedy i vlastník literárního díla jako majetku. A se zákonem ohledně kopírování se vytvořil pojem plagiátorství.

Důležité datum pro celkový přehled o plagiátorství je i rok 1759, kdy Edward Yound formuloval pojem originality a napsal, že autoři by měli mít legální ochranu i na kreativní „jiskru“, která reprezentuje originálního génia a

¹³SUTHERLAND-SMITH, Wendy. *Plagiarism, the Internet and student learning: improving academic integrity*. New York: Routledge, 2008. s. 38.

¹⁴tamtéž. s. 39.

¹⁵tamtéž. s. 42.

¹⁶tamtéž. s. 42.

kteřá byla pouřžita k vytvoření jeho jedinečného díla.¹⁷ Pozornost byla proto zaměřena nově i na myřlenky autora, které ve své neopakovatelnosti dávaly vzniknout něčemu výjimečnému – originálnímu dílu. Díky této nenahraditelné esenci byla díla viděna jako vlastnictví autora i po jeho smrti. Důležité pro pochopení vývoje termínu ‚plagiátorství‘ je taktěž skutečnost, že dosavadní zmíněná perspektiva ignoruje všechny dopady vnějšého prostředí na autora díla - jak sociální, tak i politické, kulturní a sociologické vlivy.

1.2 Teoretické ukotvení pojmu plagiátorství

1.2.1 Různá chápání konceptu autorství napřič zeměmi

Jakmile byly stanoveny určité základy ve formě termínů a legislativy ohledně kopírování, jednotlivé země Evropy, Asie i Ameriky si z těchto základů převzaly určité jádro a přidáním dalších zákonů dotvořily vlastní koncept autorství. Nastala diferenciacie náhledů na to, co je vlastnictvím autora: jestli dílo, myřlenky nebo třeba jen forma práce. Například ve Francii, se v šestnáctém století v opozici k anglickým právům rozvinula idea tzv. „droit moral“ – morální práva autora na své dílo.¹⁸ Ta spočivala na Evropských základech pojetí autorství spíše jako morálního, než ekonomického práva na práci, protože ochrana duše kreativního díla je důležitější, než jeho ekonomická ochrana.¹⁹ Tento morální pohled na autorství vzniká za předpokladu, že autor dá do svého díla „něco vnitřního ze sebe“, co dílu propůjčí určitou originalitu a pak má autor s tím svým dílem specifický druh „osobního svazku“, který se ale vztahuje pouze k tomu originálu. Na další kopie šířené populací již „droit moral“ neplatí, protože slova bez originální přidané hodnoty jsou podle Francouzů vlastněna celou komunitou.²⁰

¹⁷ SUTHERLAND-SMITH, Wendy. *Plagiarism, the Internet and student learning: improving academic integrity*. New York: Routledge, 2008. s. 44.

¹⁸tamtěž. s. 45.

¹⁹tamtěž. s. 45.

²⁰tamtěž. s. 46.

V Německu je tomu podobně. Ideje, jako například součásti knihy, vlastněny být nemohou, ale to, co je kruciální, je forma, která je jedinečná pro každého autora. Toto silné rozlišení materiální a nemateriální podstaty knihy má vliv na vlastnická práva, přičemž obsah knihy nemůže být považován za majetek, protože existuje ve veřejné sféře a tak nemůže být vlastněn individuí.²¹ Samotná forma je způsob, jakým jsou tyto ideje reprezentovány, a je tak brána za vlastnictví konkrétního autora.

Zcela opačný pohled na vlastnictví se rozvinul ve Spojených Státech Amerických. Ty převzaly určité základy z Anglie, ale rozvinuly je navíc svými vlastními pravidly. Důležitou složkou autorského zákona jsou ekonomické provize. Veřejné dobro je až za ekonomickými benefity.²² USA také uplatňují „fair use“ doktrínu, která tvrdí, že pokud je to pro veřejné blaho nezbytné, autorova práce může být kopírována.²³

V České republice se právo duševního vlastnictví objevilo poprvé v Listině základních práv a svobod č. 2/1993. Ve IV. Hlavě této listiny se pojednává především o hospodářských, sociálních a kulturních právech; tedy o právech duševního vlastnictví a svobodě umělecké tvorby. Česká republika uznává vlastnictví hmotného i nehmotného majetku a také rovnost vlastnických práv před zákonem.²⁴ Nehmotný statek – duševní činnost – i když má nehmotnou podobu, tak musí být vyjádřen v objektivně vnímatelné podobě, ale každé musí být možno vnímat jednotlivě, přičemž to nehmotné se spotřebováváním neničí. Jakékoliv autorské dílo musí být výlučně výsledkem jedinečné tvůrčí činnosti autora.²⁵ V České republice se práva ohledně

²¹SUTHERLAND-SMITH, Wendy. *Plagiarism, the Internet and student learning: improving academic integrity*. New York: Routledge, 2008. s. 47.

²²tamtéž. s. 49.

²³tamtéž. s. 49.

²⁴TELEC, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví*. 2., upr. vyd. Brno: Doplněk, 2007. s. 70.

²⁵ Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky; Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky; Úplné znění zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Vydání jedenácté. Praha: Armex, 2015.

duševních statků týkají všech práv, která se současně týkají duševní činnosti. Autorské právo stanovuje právo autora na výsledky své tvorby: hmotné i nehmotné. U nás se pak projevuje dvojitý systém autorského práva: jak evropský – dílo je chráněno již od okamžiku vytvoření, je chráněna i osobnost autora a angloamerický – kdy autorské dílo je pod ochranou až od okamžiku registrace.²⁶ Autor má také své vlastní osobnosti právo na své dílo, ale i právo majtkové, které lze převádět. Dochází tedy k určitému dualismu. Český autorský zákon nedefinuje pojem „plagiátorství“ a oproti jiným zemím zde nastává možný problém přesněji určit, co znamená. Autorský zákon se zabývá otázkou plagiátorství pouze v § 31., ve kterém řeší autorskoprávní ochranu, týkající se citace.

Vzhledem k tomu, že práva k nehmotným statkům se v zemích světa liší, přišla potřeba tyto diference nějakým způsobem na nadnárodní úrovni sloučit - nejen proto, že to vyžadovala globalizace, ale i samotní autoři potřebovali mít jistotu daných práv na své dílo. První takovou snahou o sloučení konvencí ohledně osobního vlastnictví, byla Berne convention for the Protection of Literary and Artistic Works, která je nejstarší mezinárodní smlouvou na ochranu tvůrců literárních děl. Byla ustanovena v roce 1886 ve své původní podobě a v roce 1980 měla již 110 států.²⁷ Další organizací, která vychází z původních zásad The Berne Convention, a také ze všech jiných předchozích snah o získání světového konsensu ohledně konvence v oblasti osobního vlastnictví, byla ustanovena WIPO – World Intellectual Property Organization, která v roce 1996 zavedla mezinárodní smlouvy ohledně

²⁶ Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky; Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky; Úplné znění zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Vydání jedenácté. Praha: Armex, 2015.

²⁷SUTHERLAND-SMITH, Wendy. *Plagiarism, the Internet and student learning: improving academic integrity*. New York: Routledge, 2008. s. 51.

duševního vlastnictví.²⁸ WIPO navíc spravuje i dopady rozvoje digitálních technologií na autorský zákon.

1.2.2 Definice pojmu plagiátorství

Jak jsem již předeslala, autorský zákon plagiátorství nedefinuje. Zabývá se pouze osobními právy autorů a vymezím toho, co je porušuje. K definování plagiátorství poté dochází až ve slovnících České republiky. Ve Slovníku cizích slov se můžeme dozvědět, že plagiát je: „podvrh; úmyslná napodobenina, vydávaná za vlastní dílo; umělecká krádež“²⁹. Akademický slovník cizích slov poté pojem plagiátorství formuluje jako: „nedovolené napodobení, přejímání uměleckého n. vědeckého díla bez udání vzoru n. autora“³⁰

Tyto definice, které slovníky postulují, si poté upravují ve svých normách samotné vysoké školy. Důvodem pro postihování plagiátorství vysokými školami je snaha o ochranu originality vědeckého díla a garance úrovně, které musí student dosáhnout, aby mohl získat akademický titul. Student tedy, pokud se o plagiátorství zajímá, musí si zjistit na své alma mater, jak konkrétně jeho Univerzita plagiátorství definuje a postihuje.

1.3 Normy vysokých škol

Jelikož definice plagiátorství, která by přesně určovala hranice toho, kdy je dílo plagiátem, nebyla mezinárodně přijata, školy tedy mají možnost vlastní interpretace tohoto pojmu – mohou si vymezit vlastní definiční i kontextuální rámec pro plagiátorství.

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, z Listiny základních práv a svobod se mohou občané České republiky domnívat, že mají právo na svůj hmotný i intelektuální majetek a jeho porušení je zákonem trestáno. Faktu, že

²⁸Tamtéž. s. 51.

²⁹*Slovník cizích slov*. 2. dopl. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1996. s. 572.

³⁰ KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005. s. 593.

bude správně připsáno autorství daného díla, přispívají i normy škol. Jelikož plagiátorství znamená úpadek akademické integrity, školy si vynucují dodržování svých norem disciplinárními řády. Nejen každá škola, ale dokonce i každá fakulta si pak stanovuje, co rozumí pod pojmem plagiátorství a jak bude proti případným plagiátorům postupovat.

Uvedme si zde příklad Univerzity Palackého v Olomouci. V disciplinárním řádu její příslušné fakulty je možné se dozvědět, co se rozumí pod pojmem disciplinární přestupek: podvod, plagiátorství, závažné jednání proti univerzitě nebo fakultě, hrubé jednání a výtržnosti, vnášení zbraní a taktéž nehrazení poplatků.³¹ Plagiátorstvím se pak rozumí „jakýkoli akt, při němž je jako vlastní prezentována práce někoho jiného“³². Univerzita Palackého plagiátorství řadí mezi disciplinární přestupky, společně s řadou odlišných činností jako je právě již zmíněné přinesení zbraně do školy; ale navíc plagiátorství dělí na tři různé akty: nepůvodnost na úrovni seminární práce, opisování při písemném testu a nepůvodnost u diplomové práce předtím, než je formálně předána jako ukončena. Mezi tzv. „závažný“ disciplinární přestupek pak řadí plagiáty diplomových prací od okamžiku jejich přijetí na studijním oddělení FF UP.³³

Imatrikulačním slibem, který studenti filozofické fakulty Univerzity Palackého skládají, se student zavazuje, že vynaloží veškeré své schopnosti k dosažení vysokého stupně odborných znalostí a prohlašuje, že své studium chápe jako odpovědné a čestné poslání.³⁴ Dále slibuje, že svou prací bude dělat čest své alma mater. Slib je součástí Statutu Univerzity Palackého v Olomouci a platí od roku 2015 a ctnosti, které jsou v něm vyjmenované, jsou základy akademické morálky. Jsou ale i výmluvnější sliby, které Univerzita Palackého

³¹Disciplinární řád FF UP. Směrnice děkana [online]. ©2016.

³²tamtéž

³³tamtéž

³⁴Imatrikulační slib UPOLU

požaduje: bude s vděčností vzpomínat na svou mateřskou univerzitu, že nikdy neposkvrní hodnost, jež mu je udělena špatnými mravy nebo nepočetným životem, že nauku bude užívat v prospěch lidí a znalosti bude užívat ne pro zisk nebo slávu, ale aby, jak jen to jde, šířil pravdu. To vše musí slíbit na své dobré svědomí absolvent doktorského studijního programu Univerzity Palackého.³⁵

Nicméně i Univerzita Palackého v Olomouci má svůj etický kodex, který se ale vztahuje pouze pro pracovníky univerzity. Shrnuje základní etické principy univerzity jako například, že pracovník univerzity nedělí výsledky své práce do více publikací zbytečně tak, aby dosáhl zvýšení jejich počtu a má se vyvarovat jakékoli formy plagiátu. Pokud daná pravidla poruší, dopustí se chování, v rozporu s morálními principy nezbytnými pro výkon akademické profese a jeho případ bude posouzen Etickou komisí.³⁶ Podobný kodex pro studenty univerzita nemá, zato ale má i kodex mediálního chování.

Kodexy univerzit, které plagiátorství chápou jako morální problém, nejsou v České republice, ani v zahraniční výjimkou. Například East píše, že na univerzitách po celém světě je plagiátorství řešeno jako čistě morální otázka.³⁷ Univerzita Palackého v Olomouci považuje plagiátorství za disciplinární přestupek - jako nečestné chování vůči dobrému jménu univerzity. Plagiátorství pro školy znamená pošpinění dobrého jména univerzity, chování proti morálním principům školy, čin proti poslání univerzity, upadající dobré mravy na půdě univerzity. Plagiátorství je čin, který vytváří újmu škole. Univerzity se snaží proti tomuto bránit a regulují výskyt plagiátorství disciplinárními řády nebo etickými kodexy, ale pouze na některých vysokých školách v České republice se řeší záměrnost plagiátorství

³⁵Statut Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci[online].

³⁶Etický kodex akademických pracovníků a vědeckých pracovníků Univerzity Palackého v Olomouci [online].

³⁷EAST, Julianne: Judging Plagiarism: A Problem of Morality and Convention. In: *Higher Education*, [online]. vol. 59, no. 1, 2010. s. 71.

určitými regulacemi, které disciplinární komise posuzuje. Důležité je, že oboje: úmyslné i neúmyslné plagiátorství je řazeno do stejné skupiny – disciplinární přešůpek. Plagiátorství si univerzita ověřuje převážně skrze detekční systém: Theses.cz, internetovou databázi, která najde podobnosti s jiným (originálním) textem a kontrolujícímu učíteli ji nabídne k vyhodnocení. Zda-li je práce uznána jako plagiát, rozhoduje především míra shodného textu. V České republice je plagiátem práce, ve které se shoduje více, jak 30% textu s jinou (původní) prací a jak již bylo dříve řečeno, zkoumání studentovy práce systémem Theses.cz je důkladné a vysoce efektivní.

1.4 Přístupy k fenoménu plagiátorství

Na teoretických základech, které se ohledně fenoménu originality a různých konceptů vlastnictví díla rozvinuly napříč zeměmi, se formovaly dva základní přístupy, které diskutují problematiku plagiátorství. Za první, je to přístup morálních teoretiků plagiátorství, kteří formulují určitou morální teorii a na jejím základě poté hodnotí chování plagiátorů. A za druhé je to pak přístup teoretiků, kteří tvrdí, že plagiátorství není otázkou morálky, ale chybou nastavení příliš odlišného prostředí školy od okolního světa, nedostatečné výuky citační etiky na školách nebo prostě jen přirozeností studentů.

1.4.1 Zastánci morální teorie plagiátorství

Zastánci teorie, ve které je plagiátorství morálním přečinem vycházejí z předpokladu, že pravidla pro osobní vlastnictví, autorský zákon apod. jsou všem srozumitelná, protože se zakládají na morálním cítění každého jedince. Důležitým znakem moralistických teorií je apriorní nastavení určité morální teorie a hodnocení chování plagujících ve vztahu k uvedené normě. Představitelé tohoto přístupu navíc ověřují svou teorii kvalitativním výzkumem.

Podle jednoho z hlavních představitelů skupiny, které považují plagiátorství za věc morálky – Lawrence Kohlberga - je morální usuzování podmíněno kognitivním vývojem jedince. Ten je schopen správných morálních rozhodnutí ohledně krádeže (plagování) od určitého roku života, který lze přesně stanovit. Morální pravidla jsou tedy podle Kohlberga všem studentům srozumitelná, protože již dosáhli věku, ve kterém jsou schopni určit co je správné a co nikoli, a proto jsou povinni morální pravidla dodržovat. Mnoho současných autorů, kteří se vyjadřují k problému plagiátorství - buďto pokračují ve šlépějích Kohlberga, nebo se vůči němu kriticky vymezují, proto považují za důležité začít upřesnění stanoviska morální teorie plagiátorství rozbořením právě Kohlbergovy teorie.

Lawrence Kohlberg byl americký psycholog 20. století, který se věnoval teorii morálního vývoje jedince a jeho morální výchově.³⁸ Vytvořil tzv. Kohlbergova stadia morálního vývoje, ve kterých vývoj lidské morálky je přímo úměrný vývoji lidské inteligence. Proto školní výuka je morální podnik, který vštěpuje studentům určité morální hodnoty.³⁹ Ne vždy se podle Kohlberga společnost dívala na školy jako na instituce, které morální hodnoty vštěpují. Původně to podle něj byla rodina nebo kostel, kdo stanovoval hodnoty a vkládal je do jedinců. Edukátoři v souvislosti s tím předpokládali, že škola je hodnotově neutrální. Kohlberg ale říká, že ve škole je přítomno „skryté kurikulum“, které společnost nevidí, ale které morálně a výchovně působí na studenty. „Skryté kurikulum“ spočívá na autoritě, která mu dává jednoznačné povely, jak se chovat a důležitou úlohu při tomto procesu je současné zavedení pocitu vězení, které u studenta vytvoří pocit, že uposlechnutí autority se děje bez diskuze.⁴⁰ Školy postulují „pytel ctností“,

³⁸GARZ, Detlef. *Lawrence Kohlberg: an introduction*. Farmington Hills, MI: Barbara Budrich Pub., 2009. s. 12.

³⁹KOHLBERG, Lawrence, and Richard H. Hersh: *Moral Development: In: A Review of the Theory. Theory Into Practice*, [online]. vol. 16, no. 2, 1977. s. 54.

⁴⁰Tamtéž. s. 54.

tedy učí konkrétní set hodnot, které jsou ale relativní a někdy i nadbytečné, ale podle Kohlberga významně přispívají k studentově inteligenčnímu i morálnímu vývoji. Povinností škol je pak neustálá snaha o to, aby vývoj jedince směřoval k jeho komplexnějšímu způsobu uvažování a posuzování více možností řešení v dané situaci se schopností si každé z nich adekvátně zdůvodnit, což je v dnešní pluralitní společnosti nezbytné.⁴¹

Morální vývoj jedince je podle Kohlberga diagonální: rozdělil jej do šesti stádií, přičemž jednotlivá stádia na sebe navazují, nelze tedy žádné přeskočit. V každém z šesti stádií je jedinec na určitém stupni morálky. Individua jsou vždy konzistentní v dosaženém stupni morálního uvažování a pohyb jedince na této morální přímce je vždy kupředu, do vyšších stádií. K regresi nedochází. Člověk s vysokým morálním stupněm je ale schopný vnímat a chápat i morální usuzování člověka na nižším stupni.

Kohlberg dělil morálku na 3 úrovně:

1. prekonvenční level – typický pro malé děti, kde je kladná nebo záporná hodnota učiněného rozhodnutí nahlížena skrze následky těchto rozhodnutí, nikoli zevnitř. Je to tzv. vnější morálka. Tento první level se dělí na dva stupně: první stupeň, ve kterém se individuum bojí a vyhýbá takovému činu, o kterém si myslí, že za něj bude potrestán a druhý stupeň, kde se individuum snaží své chování upravit podle svého smýšlení cíleně tak, aby bylo odměněno.

2. konvenční level - je úroveň, na které se člověk orientuje podle smýšlení svého okolí. Jedinec se snaží hlavně uspokojit potřeby a očekávání svých blízkých, nejen ty svoje.⁴² Dělí se na dva stupně: třetí stupeň – chování

⁴¹KOHLBERG, Lawrence, and Richard H. Hersh: *Moral Development: In: A Review of the Theory. Theory Into Practice*, [online]. vol. 16, no. 2, 1977. s. 55.

⁴²HEIDBRINK, Horst. *Psychologie morálního vývoje*. Přeložil Ondřej MÜLLER. Praha: Portál, 1997. Studium. s. 76.

je často souzeno úmyslem, tedy jak člověk smýšlel, kdy tak jednal. Člověk se orientuje na takové chování, které je podle společnosti pozitivní a ostatním a čtvrtý stupeň – orientace jedince na právo a pořádek. Člověk se snaží konat svou povinnost, ukazovat respekt k autoritě a určitý sociální řád vyzdvihuje nad svoje osobní zájmy.

3. Postkonvenční level neboli autonomní level – zde se individuum snaží co nejčistěji interpretovat morální hodnoty a principy – má také dva stupně – pátý stupeň – člověk se orientuje na společenskou smlouvu, žije v souznění s utilitarismem. Dobro, které shledává dobrým, je tedy podle něj dobré pro všechny, protože si je vědom relativity názorů. Šestý stupeň – univerzálně etický princip – zde je správné to, co je definováno vlastním svědomím a principy. Každý člověk podle něj má právo na svobodu, život a spravedlnost. Lidí na šestém stadiu morálky není podle Kohlberga moc a těchto pár výjimečných jedinců se vyznačuje: absolutní empatií a smyslem pro rovnost lidí.⁴³

Kohlberg zastává názor, že nutným předpokladem pro morální vývoj člověka, je vývoj kognitivní. Každý jedinec sice začíná na egocentrickém stadiu, ale v období vysoké školy by již měl umět přemýšlet sám nad sebou a nad pravidly společnosti; je již na konvenčním stupni a je jen jeho rozhodnutím, do jaké míry se zachová morálně. Jestli se morálně zachová na nižším stupni a plaguje a je tedy nevyspělým jedincem, nebo se rozhodne pro spravedlivou cestu neplagování a je člověkem, který akceptuje morální principy a je celkově vyspělejší. Pomoci podle Kohlberga může jen správná výchova v rodině a ve škole. Například při problémech jedince s identifikací se s konkrétním morálním stupněm mohou pomoci třídní diskuze zaměřené na morální témata.⁴⁴ Pokud se student zaměří na určitý morální problém,

⁴³Heidebr HEIDBRINK, Horst. *Psychologie morálního vývoje*. Přeložil Ondřej MÜLLER. Praha: Portál, 1997. Studium. s. 84.

⁴⁴Tamtéž. s. 57.

zamyslí se a použije k jeho vyřešení nesprávné zdůvodnění, je chyba v jeho kognitivním a morálním vývoji a je třeba jej ještě dovzdělat. Každý čin totiž může být zdůvodněn tak, aby odpovídal jakémukoliv stupni morálního vývoje. Nesprávné morální chování studentů může mít za důsledek hromadné porušení pravidel.⁴⁵

Kohlbergova stádia morálního vývoje vyvolala mnoho kritických komentářů. Ne každý se na jeho závěry díval pozitivně, ale J. V. Haines v Kohlbergově teorii našel řadu inspirace a pozitivně na ni navázal, když zkoumal příčiny plagiátorství na vysokých školách. Haines společně s Diekhoffem, LaBeffem a Clarckem zkoumali důvody pro plagiátorství, které poté rozdělili do dvou kategorií: „vnitřní“ a „vnější“⁴⁶. Vnitřní plagování přitom zahrnuje vše, co se děje uvnitř třídy, jako například opisování při testu, zatímco vnější znamená takové plagování, nad kterým nemají vyučující kontrolu, například plagování studentů v závěrečných pracích.⁴⁷

Studie, kterou tito čtyři odborníci napsali, pojednává o faktorech, které k plagiátorství vedou. Svou studii podpořili kvalitativním výzkumem, který byl proveden na vzorku studentů vysoké školy. Akcentovali přitom stanoviska Kohlberga, která implementovali do svého testování. Výsledky výzkumu vedly autory k závěrům, že studenti, kteří podvádějí, tak konají proto, že jsou na nižším stupni morálního usuzování a také jsou méně dospělí. Jejich závěry také jasně ukazují, že více plagují mladší studenti, dále ti s menší schopností navázat dlouhodobé partnerské vztahy a s menší schopností

⁴⁵MURDOCK, Tamera Burton. Is Cheating Wrong? In: *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. s. 230.

⁴⁶KUMAR, M. J: Honestly Speaking about Academic Dishonesty. In: *Technical Review*, [online]. vol. 29, no. 5, 2012. s. 357.

⁴⁷Tamtéž. s. 357.

angažovat se v nějakém osobním zájmu, jako je například sportovní či výtvarná aktivita.⁴⁸

Haines společně s Diekhoffem, LaBeffem a Clarckem poukazují ve své studii na kauzální spojení menšího duševního rozvoje jedince s plagováním. Poukazují dále na fakt, že plagující jedinci jsou dle výsledků výzkumu méně zodpovědní, nestálí a nemají takovou potřebu seberealizace. Podle autorů mají plagující studenti menší smysl pro povinnost a jsou celkově nedospělí.⁴⁹ Plagující se taktéž řídí taktikou: že když může plagovat většina, proč by nemohli i oni, netřeba se na někoho ohlížet a tak smýšlejí na morálně nižším stupni, než studenti, kteří neplagují. Jedním z posledních zásadních faktorů, které vedou k plagiátorství podle autorů, je nedostatečný respekt k autoritě.⁵⁰

I Julianne East se rozhodla pohovořit o plagiátorství z pohledu morálního. Ve své studii vychází z Kohlbergova Defining Issue Test, ve kterém zkoumaným subjektům Kohlberg předložil morální dilemata a podle odpovědi daných subjektů stanovil, na jakém morálním stupni jsou.⁵¹ East však polemizuje s výsledky Kohlbergova testu a poukazuje na to, že je možné, že nejsou univerzálně platné po celém světě, protože morálku ovlivňuje také dané kulturní podhoubí určité země.⁵² Ke Kohlbergově teorii navíc dodává, že zjištění neurovědy, že morální uvažování se děje v té části mozku, kde se uskutečňuje kognitivní kontrola a abstraktní uvažování, podporuje Kohlbergovu teorii, ve které řešení morálních dilemat násilným usměrněním nevede k vysoké odezvě.⁵³ Je třeba nechat subjekty, ať se poučí ze svých chyb a sami dosáhnou vyššího morálního stupně, nebo jim případně pomoci

⁴⁸HAINES, Valerie J: College Cheating: Immaturity, Lack of Commitment, and the Neutralizing Attitude. In: *Research in Higher Education*, [online]. vol. 25, no. 4, 1986. p. 347.

⁴⁹HAINES, Valerie J: College Cheating: Immaturity, Lack of Commitment, and the Neutralizing Attitude. In: *Research in Higher Education*, [online]. vol. 25, no. 4, 1986. p. 350.

⁵⁰Tamtéž. p. 351.

⁵¹EAST, Julianne: Judging Plagiarism: A Problem of Morality and Convention. In: *Higher Education*, [online]. vol. 59, no. 1, 2010. p. 73.

⁵²Tamtéž. p. 74.

⁵³Tamtéž. p. 80.

nastíněním jiných možných řešení. Koncept vzatý ze sféry morality poskytuje podle East cestu k analýze plagiátorství.

1.4.2 Plagiátorství není otázkou morálky

Všichni představitelé tohoto přístupu vycházejí z platformy, ve které plagiátorství považují za něco, co není otázkou morálky, ale je chybou prostředí, ve kterém se studenti nacházejí nebo kultury, ve které vyrůstají, či je důsledkem porušení profesních pravidel. Představitelé tohoto proudu dále souhlasně vycházejí nejenom ze zkoumání náležitostí pravidel školy, ale i z komplexního průzkumu akademické půdy. Vycházejí tak z výzkumu: chování jedinců, strategií jedinců k dosažení úspěchu, vnitřního prostředí školy, prostředí moderní společnosti. Závěr pro představitele tohoto přístupu je jasný, plagiátorství je běžný problém, který nelze eliminovat, ale vhodnými postupy jej můžeme omezit.

Představitelé tohoto přístupu bychom mohli rozdělit do tří směrů, které za enormním výskytem plagiátorství vidí různé důvody: příliš odlišné prostředí školy od okolního světa, nedostačující výuka citační etiky na školách a přirozeností studentů. Všechny tři přístupy budou dále detailněji rozebrány.

1.4.2.1 *Plagiátorství je zapříčiněno odlišným prostředím školy a okolního světa*

Do této podkapitoly bychom mohli zařadit takové teorie autorů, kteří se domnívají, že škola svým přístupem zapříčiňuje přílišnou odlišnost sebe jako instituce od okolního světa nebo způsobuje díky svým pravidlům extrémní podmínky, které zapříčiňují vznik plagiátorství.

Škola je instituce s vlastními pravidly

Hlavní představitelskou přístupem, ve kterém je samotné prostředí školy a jejích norem hlavní příčinou plagiátorství, je Susan D. Blum. Tato autorka se poté, co se setkala jako vyučující s mnoha studenty, kteří plagovali, rozhodla

fenomén plagiátorství detailně prozkoumat. Jakmile nastudovala množství literatury o plagiátorství, provedla na toto téma etnografický výzkum s 234 studenty univerzity v Notre Dame. Nesnažila se zjistit statistiku, ale spíše vzorec, postoje a názory studentů na tento fenomén.

Susan Blum poznamenává, že lidé již od narození žijí v nápodobě. Malé děti napodobují řeč a chování rodičů, posléze, v dospívání napodobují adolescenti populární ikony například hudebního a filmového průmyslu a v dospělosti pak napodobují jedinci například formu výchovy svých rodičů, když ji ve většině případů aplikují na své děti.⁵⁴ My jsme zdědili náš jazyk, kterým mluvíme: slova, která používáme, již ve stejné větě řeklo mnoho lidí před námi. Lidé často úmyslně používají slova, která již řekl někdo jiný; Erving Goffman používá pro oživení řeči tím, že opakujeme slova někoho, kdo je vyslovil dříve před námi, termín „interanimating“⁵⁵ Tvrzení, že citace jsou pouze otázkou školy, je nepravdivé. Studenti se i ve svém mimoškolním životě pohybují na území, ve kterém se hojně cituje a citování slouží k pobavení cílené skupiny. Adolescenti často citují repliky ze svých oblíbených filmů, písní, dávají si na Facebook citáty, které řekly dříve slavné osobnosti, ale autora většinou neuvádějí. Často napodobují i scény ze slavných filmů, aby zaujali své vrstevníky - to spojuje adolescenty dohromady. V této formě citování ale zdroj neříkají, protože fakt, že vrstevníci sami odhalí zdroj, znamená, že se citace povedla a naopak skutečnost, že zdroj musí prozradit, znamená, že citace nebyla úspěšná.⁵⁶ Sdílení myšlenek či známých promluv bez uvedení zdroje navíc ještě podporují sociální sítě. Blum zjistila, že prostřednictvím Facebooku studenti sdílí vzkazy z populární kultury a zdroj uvádí pouze, pokud jsou si jisti, že je cílová skupina znát nebude – mají

⁵⁴BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 30.

⁵⁵Tamtéž. p. 30.

⁵⁶Tamtéž. p. 46.

předepsanou nevyslovenou formu: necitovat – ta je ale od školní normy vzdálená.⁵⁷ Citace ze školního prostředí nejsou tak elegantní a působivé jako z populární kultury, ale jsou funkční. Studentům tedy podle Blum není forma, jakou se ve škole cítuje, přirozená.

Blum se dále snažila zjistit podobnosti a rozdílnosti mezi chováním studentů v jejich každodenním životě a rigidními normami, které jsou požadovány od jejich škol. Zjistila, že studenti ve svém volném čase sledují často filmy v kolektivu a také, že se baví sdílením hudby, tedy kulturou, která je natolik odlišná od té školní. Oproti tomu univerzity mají podle Blum přehnané nároky na studenty, dokonce se jim snaží určit, jak mají svůj volný čas trávit. Sociální život studentů a jejich povinnosti do školy zabírají většinu jejich času. Studenti kombinují školní docházku, která jim obvykle zabere asi 30 hodin týdně a domácí přípravu na hodiny, která je předpokládána asi 15 hodin týdně se svým každodenním životem. Většina vysokých škol navíc předpokládá, že se studenti budou věnovat mimoškolním aktivitám, jako je například sportovní kroužek, filmový klub, vědecký klub a podobně a že tak budou reprezentovat školu v meziškolních turnajích v daném oboru. Erving Goffman zavedl podle Blum brilantní termín „totální instituce“ - ta zaručuje studentům, že žijí ve vězení školní instituce, která je realitou daleko od zbytku světa.⁵⁸ Blum pak dále poznamenává, že studenti v interview mluví sami o univerzitě slovy, kterými ji srovnávají s bublinou, jež je od světa odtržena a má tak svá vlastní, odlišná pravidla.⁵⁹

Studenti se již při imatrikulaci do studia (viz přísahy v kapitole druhé) zavazují k tomu, že vynaloží veškeré své schopnosti k dosažení vysokého stupně odborných znalostí a své studium budou chápat jako zodpovědné a

⁵⁷Tamtéž. p. 47.

⁵⁸BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 107.

⁵⁹Tamtéž. p. 106.

čestné poslání.⁶⁰ Studenti se dále zavázali, že budou své škole dělat čest, jenže zároveň mají spoustu povinností a mimoškolních aktivit, které mají za týden splnit a jsou tak, i bez domácích školních povinností, velmi zaneprázdněni.⁶¹ Zásady školy si často protirečí s životem studentů. Blum namítá, že plagiátorství se děje nezávisle na morálce studentů⁶² a prostřednictvím interview potvrdila předpoklad svého výzkumu, že jedinci, studující na vysoké škole, jsou zároveň zaměřeni na mnoho aktivit: dosažení zápočtů a složení zkoušek, úspěchu v mnoha mimoškolních aktivitách i sociálním životě a většina studentů navíc pracuje, aby si mohla vzdělání dovolit. Nemají tolik volného času, který po nich univerzita požaduje.⁶³ Mnoho povinností každý den – to je znak studenta prestižnější univerzity. Plagiátorství, to je jev, který je třeba brát podle Blum jako problém určitého prostředí, které je typické svými pravidly, která jsou často jiná, než ta v okolním světě.

Další autorkou, která se zajímá o problematiku plagiátorství jako problému univerzity s odlišnými pravidly od zbytku světa, je Rebecca Moore Howard. Podle ní si univerzita vytvořila seznam vlastních pravidel, která jsou ale mnohdy mezi sebou kontradiktorická. Poukazuje také na fakt, že přestupky proti škole jsou „házeny do jednoho pytle“ všechny dohromady, nezávisle na typu prohřešku. Plagiátorství je podle ní jen součást sjednocené podmnožiny kategorie akademické nečestnosti, tj. disciplinárních přestupků, která zahrnuje různé „protiškolní“ praktiky. Navíc podle Howard zahrnuje kategorie: akademická nečestnost dokonce i různé textové praktiky, které by určitě neměly být hodnoceny stejně – od nesprávně zvolené citace až přes naprosto úmyslné přenechání psaní diplomové práce někomu jinému na

⁶⁰Statut Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci[online].

⁶¹BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 132.

⁶²BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 3.

⁶³Tamtéž. p. 4.

zakázku.⁶⁴ Pokud podle Howard rozlišíme druhy plagiátorství, poznáme, že některé nemají etický základ. A tak nemohou náležet do kategorie disciplinárních přestupků, která je charakteristická tím, že jejich porušení se neslučuje s dobrými mravy.

Ve své studii Howard zmiňuje speciální kategorii – ‚patchwriting‘ – praktiku z oblasti nezáměrného plagiátorství, která znamená, že student okopíruje text a pouze změní pořadí slov – synonym - ve větě. Univerzity ale, protože standardně zahrnují tuto praktiku do kategorie plagiátorství, přiřazují této formě jednání etickou nálepkou. Howard tvrdí, že patchwriting s etikou nesouvisí, protože se ho často dopouští student, který jako pisatel příliš složité nebo komplexní práce, neporozuměl zdroji, neumí jej interpretovat, a tak použije slova zdroje obměněná. Studenti, kteří se pohybují v diskurzu svého oboru, mají strach z jazyka nových textů; bojí se, že naruší pravdu, kterou slova textu z jiného diskurzu sdělují, proto se uchylují k patchwrittingu. Patchwritting tedy z respektu, je to „strach z lingvisticky nekódované pravdy“⁶⁵. A na poli univerzity, když se pisatel patchwrittingu dopustí, je touto institucí považován automaticky za ignoranta akademické etiky s tím, že je pouze zařazen do kategorie nezáměrně neetický, což je podle Howard paradox.⁶⁶ Protože je kategorie - disciplinární přestupky - definována etickými kategoriemi, a záměrné i nezáměrné plagiátorství je ve stejné kategorii a je tedy na části univerzit trestáno stejně, je intence důležitá pro plagiátorství? Howard namítá, že paradoxně ti, kteří chtějí všechny přestupky proti akademické cti trestat stejně, se domnívají, že intence plagiátora není součástí definice plagiátorství.

⁶⁴HOWARD, Rebecca M: The ethics of plagiarism. In: *The Ethics of writing instruction: issues in theory and practice*. Stamford, Conn: Ablex Pub, 2000. p. 80.

⁶⁵HOWARD, Rebecca M: The ethics of plagiarism. In: *The Ethics of writing instruction: issues in theory and practice*. Stamford, Conn: Ablex Pub, 2000. p. 86.

⁶⁶Tamtéž. p. 80.

Theresa A. Thorkildsen se ve své studii snažila zjistit, co ovlivňuje chování tzv. „cheaters“ – tedy těch studentů, kteří podvádí. Došla k závěru, že studenti mají jinou vizi toho, jak by škola jako instituce měla fungovat a chování, které učitelé označují souhrnně jako plagiátorství, patrně je u studentů pouze důsledek nepochopení norem a požadavků nutných činností, které žáci vůči škole musí plnit.⁶⁷ Adolescenti lépe rozumí osobním dojmům než kulturním a společenským normám, ale to vyučující neberou v potaz. Školy se svými přísahami a etickým kodexem vytvářejí samostatnou instituci, které studenti nerozumí; neumí jejím jazykem přirozeně mluvit. Pokud by ale školy zařídily program a své hodnoty studentům vysvětlily a například diskutovaly společné normy, pak by studenti méně plagovali.⁶⁸ Učitelé mají podle Thorkildsen také naznačovat spojitosti mezi vnitřními (studenty nechápanými) pravidly školy a okolním světem s nároky společnosti - to pak vede k posílení správného rozhodnutí ve složité situaci, kdy se například jedinec rozhoduje, zdali k úspěchu zvolit cestu plagiátorství či nepodvádění.⁶⁹

Dalšími představiteli přístupu jsou Evering, Calvert a Moorman. Tito autoři se shodnou na tezi, že plagiátorství není věcí morálky, ale naopak školy by se měly přizpůsobit moderní době plné sdílených zdrojů a kooperace. Problém je už skutečnost, že plagiátorství je viděno v negativním smyslu – jako akademický trestný čin – a to jen zhoršuje atmosféru mezi akademickými pracovníky a studenty.⁷⁰ Akademická integrita, to je pojem, co se podle autorů často přidává do učebních osnov, ale jeho význam se studentům nevysvětluje, a to i když je po nich vyžadováno, aby se v souladu s akademickou integritou chovali. Evering dále zjistila, že studenti plagují, i když jsou postihy za

⁶⁷THORKILDSEN, T. A: Reaping what we sow, cheating as a mechanism of moral engagement. In: *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 177-179.

⁶⁸Tamtéž. p. 190-195.

⁶⁹Tamtéž. p. 195.

⁷⁰EVERING, L. C: Rethinking Plagiarism in the Digital Age. In: *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, [online]. vol. 56, no. 1, 2012. p. 36.

„akademickou nečestnost“ vysoké. Důvodem je fakt, že pojem „akademická nečestnost“ je pouze věcí univerzit; nikde v okolním světě se s tak přísnými pravidly studenti nesečkají, ale na plagiátorství v běžném životě studenti naráží téměř každý den.⁷¹

Studenti často na internetu nachází stejné teze a neumí lokalizovat původce, a proto je podle Evering na čase, aby tuto zodpovědnost převzaly školy a začaly studenty tyto dovednosti učit. Studenti nepohlížejí na plagiátorství jako na něco nemorálního, pro ně je normální si „půjčit“ nápad z internetu a implikovat tuto myšlenku do své eseje. Přirozenost dnešních studentů vidí Evering ve stahování a kopírování. Dnešní generace studentů je generací tvořící Wikipedii - pracují na ní hromadně - spolutvoří ji. Školy naopak vyžadují samostatnost a mají své vlastní normy, kterým studenti nerozumí. Podle autorů, školy nemají uplatňovat ani tak přísné postihy za plagiátorství, ale spíše mají studenty učit novým internetovým gramotnostem.⁷² Učitelé by měli postupovat při zjištění evidence plagiátorství jinak, než doposud, měli by rozvíjet způsoby, které odrazují od plagiátorství - například tak, že úkoly, které studentům běžně zadávají, obmění. Spíše než psaní klasických prací, by se podle Evering měli studenti věnovat ve školách psaní nových forem - vytváření obsahu z vhodně formulované syntézy z internetových zdrojů - například pro knihu, kterou četli. Mají se naučit používat vyhledávače.⁷³

Pravidla školy jsou chápána jako extrémní v mimoškolním prostředí

Sharon N. Nichols se domnívá, že můžeme přesně datovat chvíli - rok 2002 - kdy se utvořila příhodná atmosféra podporující vznik plagiátorství. V tomto roce vzniklo vysoce soutěživé prostředí, ve kterém studenti začali být

⁷¹Tamtéž. p. 37.

⁷²EVERING, L. C: Rethinking Plagiarism in the Digital Age. In: *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, [online]. vol. 56, no. 1, 2012. p. 37.

⁷³Tamtéž. p. 39.

posuzování podle výsledků přijímacích testů na vysoké školy a tento jediný výsledek testu studenta znamená rozhodující cifru pro učitele, administrátory, rodiče i pro studenty mezi sebou.⁷⁴ Vznikl tak enormní tlak na všechny tyto subjekty – rodiče se snaží dát dítě na nejlepší, často placenou školu; administrátoři školy jí potřebují zajistit prestiž odpovídající bodovou hranicí přijímacího testu; a také hlavně studenti, kteří podléhají tlaku okolí – chtějí mezi svými vrstevníky získat uznání skrze přijetí na honorovanou a vysněnou školu. Pod tlakem jsou ale i učitelé, kteří musí podávat v práci nadstandardní výkon požadující onou prestižní střední či vysokou školou.

Nichols tvrdí, že „nějaká čest“ je studentovi, který skládá přijímací zkoušky, jedno, protože, pokud se nedostane na požadovanou školu, tak se mu zredukují možnosti budoucího uplatnění, zaměstnání.⁷⁵ Předpoklad zavedení testů byl, že pod jejich hrozbou nebo naopak díky lákavým odměnám se všichni studenti stanou „těžce pracujícími - studujícími“. Ale Nichols poukazuje na fakt, že tvrdší práce studentů – více memorování a placení si kurzů apod. se nerovná efektivnější práci, efektivnějšímu vzdělávání – říká, že jen tvůrci testů zapomněli na obsáhlou literaturu o tom, co je efektivní učení. Vnější odměna nemůže být motivací a nemůže překonat individuální rozdíly ve stylu a tempu učení jednotlivých studentů.⁷⁶ Navíc povinné testy na vysokou školu (u nás například SCIO), které se píšou na kmenových školách žáků, ohrožují podle Nichols bezúhonnost učitelů a způsobují zbytečnou korupci. „Podvádění je funkcí osobních proměnných v interakci s proměnnými prostředí“⁷⁷, říká Nichols a dodává, že případů, kdy někdo podvádí kvůli vnějším podmínkám, jako je například lepší budoucí

⁷⁴NICHOLS, Sharon L: **The pressure to cheat in high stakes testing environment.** In: *Psychology of academic cheating.* Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 290.

⁷⁵NICHOLS, Sharon L: **The pressure to cheat in high stakes testing environment.** In: *Psychology of academic cheating.* Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 290.

⁷⁶Tamtéž. p. 290.

⁷⁷Tamtéž. p. 293.

finanční příjem nebo jiné bonusy, je spousta a nepředstavují žádné morální dilema.

Jedním z dalších výzkumníků, kteří se domnívají, že plagiátorství není morální problém, nýbrž je způsobeno vnějšími vlivy, je L. A. Jensen. Ve svém výzkumu se ptal 590 studentů (z toho 261 studentů vysokých škol) na jejich názory ohledně akceptovatelnosti akademické nečestnosti v 19 různých situacích, ve kterých se lišil motiv člověka pro plagování. Všechny vzorové situace si Jensen vybral z publikací o morální psychologii jednice. Respondenti hodnotili jednotlivé situace na stupnici od 1 do 5, přičemž 1 znamenala neakceptovatelné a 5 naprosto akceptovatelné. Respondenti taktéž měli zaškrtnout, kterého typu plagiátorství se dopustili. Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že studenti více plagiátorství tolerují, pokud v něm byla osoba sociálně zainteresovaná, ale nehodnotí neakceptovatelně ani důvody sobecké - záleží vždy na okolních příčinách.⁷⁸ Mezi nejčastější příčiny podvádění studentů se řadí potřeba zisku dobré známky, subjektivně vnímaná důležitost zkoušky, nedostatek času ke studiu, neplánovaná příležitost (například: je v tu chvíli snadné část práce opsat), ale i stres a nepřiměřený tlak na studenty ze strany rodičů, učitelů a celého vzdělávacího systému.

Susan Blum má podobný názor jako Jensen: plagování studentů je podle ní způsobeno z velké části přehnanými nároky univerzity - Jak už bylo řečeno, tlak ze strany rodičů na studenty je vysoký. Pokud rodiče chtějí, aby jejich dítě chodilo na prestižní školu, musejí investovat nemalé množství financí a času do jeho vzdělání. Blum uvádí dokonce termín „helicopter parent“⁷⁹, který převzala od Davida Brookse; znamená, že rodiče příliš

⁷⁸JENSEN, L. A: It's Wrong, But Everybody Does It: Academic Dishonesty among High School and College Students. In: *Contemporary Educational Psychology*, [online]. vol. 27, no. 2, 2002. p. 223.

⁷⁹BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 104.

organizují a dohlížíjí na své dítě, protože se mění systém školství a přijímacího řízení. Ale ještě větší mají rodiče vliv na své děti, které již na vysoké škole jsou: studenti často plagují z důvodu tlaku svých rodičů, kteří vyžadují, aby jejich dítě vybranou školu dostudovalo a mělo vynikající prospěch. A jelikož si sami studenti danou školu vůbec nevybrali, nemají vnitřní motivaci k tomu, aby dosahovali úspěchu čestně, protože to vyžaduje extrémní množství času. Domácí úkoly pro studenty doslova znamenají „břemena navíc“.⁸⁰ Také ne všechny předměty na vysoké škole studenty baví – a to, i když si obor sami vybrali. Většinou jsou s hlavními znalostmi spojené i předměty doplňující, které studenty příliš nezajímají. Ale vizí studentů je, že si v budoucnu chtějí najít práci, která je bude bavit, ve které budou šťastni, a k tomu jako prostředek potřebují školu.⁸¹ Škola tedy není cílem snažení studentů, ale prostředkem k dosažení vysněné práce a proto pro ně není tolik důležité, jakým způsobem školu dokončí - zdali u toho budou plagovat či nikoli – neohlížíjí se na etiku práce.

Rozlišné chápání pravidel

Susan Blum po dvouletém (2005-2007) výzkumu v oblasti plagiátorství zjistila, že celý problém plagiátorství spočívá zřejmě v tom, že univerzity berou plagiátorství jako hřích – něco nemorálního - a tomu uzpůsobily své normy, kontrolující orgány a postihy. Přitom mnohem lepším příměrem k plagiátorství je, podle Blum, přestupek.⁸² V našem životě se neustále řídíme nějakými zákony, které pozitivně i negativně vymezují naši svobodu, my všichni následujeme pravidla v našich životech.

Existují ale různé druhy pravidel a my je následujeme nebo porušujeme z různých důvodů. Jako příklad udává světelnou křižovatku, na které lidé

⁸⁰BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 122.

⁸¹Tamtéž. p. 115-116.

⁸²Tamtéž. p. 158.

ignorují červené světlo uprostřed noci - když nikdo není v okolí, kvůli vlastnímu prospěchu – například, aby byli doma dříve, protože venku je zima. Je to porušení skrze „upravení si“ původního pravidla.⁸³ Ale taky mohou lidé na křižovatce jít na červenou, protože jsou opilí, nebo když se teprve učí značení pro chodce na přechodu – třeba děti. Dalším příkladem porušení pravidel uvádí neplacení daní a opět zmiňuje několik možných důvodů: vlastní zájem lidí – zbyde jim víc peněz pro sebe; nebo neplatí daně, protože pro to nemají potřebné podmínky – peníze; nebo neplatí kvůli špatné koncentraci - zapomněli zaplatit... Blum říká, že lidé dělají mnoho věcí pro mnoho důvodů, včetně porušování pravidel.

Dodržování akademické integrity je akademické pravidlo. Porušení různých forem akademické integrity je běžné. Otázkou je, jakým typem pravidla je akademická integrita a jaký typ porušování se zde děje?“⁸⁴ Pravidla na akademické půdě: nepodvádět, neplagovat, pracovat zodpovědně – nejsou jednotná (jak bylo ukázáno v kapitole druhé). Každý typ pravidla s sebou nese jinou odpovědnost. „akademická integrita není ‚biological drive‘, není praktická jako zastavení se na červenou.“⁸⁵ Není to ani něco arbitrárního jako umístění příboru na sváteční tabuli, ale „má specifický historický vývoj a specifický kontext, ve kterém dává smysl“⁸⁶. Porušovat pravidla akademické integrity můžeme kvůli: nedostatečné informovanosti; existenci velkého množství pravidel, ve kterých se nedá vyznat; považování jiných hodnot za cennější, než čestnost v rámci školních pravidel; nebo prostě jen proto, že je porušovat chceme, jak již bylo řečeno dříve. Studenti mohou vidět pravidla akademické integrity jako věc morálky, ale také jako porušení pravidel běžného života - jako například přejít přechod pro chodce na červenou. A

⁸³Tamtéž. p. 159.

⁸⁴BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 160.

⁸⁵Tamtéž. p. 160.

⁸⁶Tamtéž. p. 160.

protože se tento prohřešek – plagiátorství – může dít z různých důvodů, tak podle Blum studenti také plagují z různých důvodů. S morálkou ale drtivá většina z nich nesouvisí.

1.4.2.2 Plagiátorství je zapříčiněno nedostatečně vhodným prostředím školy a nedostačující výukou

V této podkapitole bude nastíněn přístup několika autorů, kteří se domnívají, že plagiátorství je způsobeno přehnanými nároky vyučujících, nesprávně vytvářeným prostředím na vysoké škole nebo například nevěnování dostatečné pozornosti výuce citační etiky.

Plagiátorství je důsledkem nevhodného prostředí školy

Právě proto, že si Susan Blum všimla, že studenti jsou mnohdy za plagiátorství trestáni, aniž by bylo přihlíženo, za jakých podmínek se ho dopustili, či bylo zkoumáno, zdali se vůbec jednalo o úmyslné plagiátorství, došla k závěru, že příčinou plagiování je i nejbližší prostředí, ve kterém se žáci pohybují. Protože je škola podle Blum specifickou institucí s vlastními pravidly, je to právě ona, kdo vznik plagiátorství podporuje. Tento názor sdílí i Tamara B. Murdock, která říká, že Kohlbergova stádia morálního vývoje jsou mylná, protože jedinci s vyšší inteligencí se plagiátorství dopouštějí stejně často jako ti, kteří takového stupně inteligence nedosahují a je potřeba proto příčiny plagiátorství hledat v prostředí, ve kterém se studenti vyskytují nejvíce - škole.⁸⁷ Důvody, které dávají vzniknout plagiátorství na škole, jsou různé, ale Murdock zjistila, že nejčastější příčinou plagiování je špatná výuka učitele.⁸⁸ Důležité je totiž vnímání spravedlnosti ve třídě. Učitel je brán za prostředníka mezi jedincem a skupinou, a proto stačí, aby se nechoval ke všem studentům stejně „fér“ a někteří z nich se přestanou snažit a začnou například

⁸⁷MURDOCK, Tamara B: Predictors of Cheating and Cheating Attributions: Does Classroom Context Influence Cheating and Blame for Cheating? In: *European Journal of Psychology of Education*, [online]. vol. 23, no. 4, 2008. p. 478.

⁸⁸Tamtéž. p. 479.

domácí úkoly – eseje - opisovat. Autorka svá data získala z výzkumu, ve kterém 444 studentů popisovalo důvody, proč se plagiátorství dopustili. Výsledkem bylo, že studenti připisovali vinu svého plagiátorství nejčastěji vyučujícímu, protože jej považovali za příliš přísného nebo nespravedlivého.⁸⁹

Dalším zastáncem přístupu, ve kterém za příčinu plagiátorství je považováno prostředí školy, je Lea Evering. Plagiátorství podle ní není chybou morálky, ale školního prostředí a školy by se proto měly přizpůsobit moderní době, která je plná sdílených zdrojů a kooperace.⁹⁰ Poukazuje na skutečnost, že způsoby, jakými jsou v dnešní době znalosti distribuovány, vyžadují nové pojetí technologií jako něčeho, co může produkovat kulturní materiál. Snadný přístup k informacím dělá zákony o vlastnictví téměř neaplikovatelnými. Proto současná generace vidí vlastnictví a distribuci v jiných podmínkách, než generace předchozí. Evering sama vlastnictví nalézá v sociokulturní perspektivě a podle ní myšlenky vlastněny být nemohou, protože jazyk je totiž společný všem. Dnešní kulturu popisuje jako participativní: nejde v ní o originalitu, ale o sdílení vědomostí a výtvorů.⁹¹ Problém plagiátorství je navíc podle ní v tom, že je u studentů shledáváno jako trestný čin - a to jen zhoršuje atmosféru mezi učiteli a žáky. Přitom samotní učitelé často používají části prací svých studentů do vlastních publikací, kde jejich myšlenky bez citací vydávají za svoje.⁹²

Evering se v druhé části své práce soustředila na výčet problémů, které na škole vznikají a vedou studenty k plagiátorství: první vidí v pojmu „akademická integrita“ - to je sousloví, které bývává zařazováno do imatrikulačních slibů a řádů školy, ale studenti mu často nerozumí. Dalším

⁸⁹MURDOCK, Tamera B: Predictors of Cheating and Cheating Attributions: Does Classroom Context Influence Cheating and Blame for Cheating? In: *European Journal of Psychology of Education*, [online]. vol. 23, no. 4, 2008. p. 483.

⁹⁰EVERING, L. C: Rethinking Plagiarism in the Digital Age. In: *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, [online]. vol. 56, no. 1, 2012. p. 37.

⁹¹Tamtéž. p. 35.

⁹²Tamtéž. p. 36.

problémem, který komplikuje studentům orientaci v normách školy je, že pouze na akademické půdě se kopírování považuje za prohřešek, protože šíření – kopírování - filmů v mimoškolním prostředí je u studentů na každodenním pořádku. Další chybu našla Evering v tom, že studenti často nacházejí stejné teze u mnoha zdrojů na internetu, a proto neumí lokalizovat a vyhodnocovat jejich původce. Je na čase, aby školy převzaly odpovědnost a přesměrovaly svou snahu k tomu, aby studenty tyto nesrozumitelné kompetence naučily. Studenti nemají být trestáni za své prohřešky, ale vychováni k tomu, aby v nové, participativní kultuře, uměli na akademické půdě pracovat. Přirozeností studentů v jejich mimoškolním životě je stahování, kopírování: dnešní generace je generace studentů, co se podílejí na Wikipedii – hromadně revidují a spolupřispívají. Evering se vyhrazuje proti tezi, že studenti plagiují, protože jsou líní. Je mnoho důvodů pro plagiátorství. I úkoly malého významu mohou donutit studenty k plagování, například když neví, jak postupovat pro jejich úspěšné splnění. Učitelé na tomto místě hrají nemalou roli v tom, že studentům často zadávají práci natolik složitou - například o dávných historických událostech, o kterých studenti nic neví - a tak jsou nuceni „psát o vzduchoprázdnu“ pro učitele, který tématu rozumí.⁹³ Vyučující podle Evering také často dělají chybu v tom, že své studenty nepřímou nutí zastávat názor, který zastávají oni sami a plagiátorství tak výrazně podporují. Dalším příkladem je fakt, že se často na vysokých školách stává, že vyučující práce studentů ani nečte, čímž je demotivuje k tomu, aby jejímu psaní věnovali svůj čas. Další problém vidí v tom, že studenti musejí často přijít s nápady srovnatelnými s mnohými učiteli, aby jejich dílo nebylo jen souborem množství citací. Nakonec dospívá k tvrzení, že se studenti

⁹³EVERING, L. C: Rethinking Plagiarism in the Digital Age. In: *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, [online]. vol. 56, no. 1, 2012. p. 38.

vyhýbají plagiátorství jen ze strachu, ne z úcty ke zdrojům a je proto nejvyšší čas změnit přístup škol k plagiátorství a převzít za něj odpovědnost...⁹⁴

Zajímavé je, že i Julianne East, představitelka morálního přístupu k fenoménu plagiátorství, ve svém díle přiznává, že škola mnohdy nastavuje takové standardy, které podporují studenty v tom, že nemají zájem přemýšlet o vhodnosti způsobu, jakým „školou proplují“. Nechtějí na univerzitě setrvávat, jen jí projít, posunout se dál.⁹⁵ Dále přiznává, že důvod plagiátorství můžeme najít i ve špatném školním prostředí: přílišná obtížnost kurzu, požadavky učitele, aby byl jeho názor obhájen v eseji nezávisle na názoru studentů, nebo požadavky na splnění příliš mnoha kurzů zároveň.⁹⁶

Kathryn Valentine zastává názor, že plagiátorství není otázka nemorálnosti nebo cti, ale že bychom udělali lépe, kdybychom považovali plagiátorství jako určitý typ „jednání“; určitou identitu studentů. To činí plagiátorství více složitým jevem, než binární dělení studentů na ty čestné a nečestné. Plagiátorství je sice literární praktikou, lze hovořit o pojmech jako je originální dílo, kopie atd., ale nenajdeme ji pouze jako součást textu, ale je spíše součástí vztahu učitele a žáků.⁹⁷ Například, když učitel předloží studentovi prvního ročníku příliš obtížný, nesrozumitelný text, pak studentovi často nezbyvá, než jeho interpretace hledat v odborné literatuře a protože ani tomu nerozumí, tak je do své eseje může pouze opisovat. Je proto příhodné pracovat i na přístupu vyučujících ke svým žákům.

Peterson, který se věnoval tomu, jak probíhá praxe citování na vysokých školách, zastává názor, že studenti humanitních oborů jsou často nuceni, aby pracovali v týmu na nějakém výzkumu (jeden sbírá data, další je

⁹⁴Tamtéž. p. 38.

⁹⁵EAST, Julianne: Judging Plagiarism: A Problem of Morality and Convention. In: *Higher Education*, [online]. vol. 59, no. 1, 2010. p. 71.

⁹⁶Tamtéž. p. 73.

⁹⁷VALENTINE, Kathryn: Plagiarism as Literacy Practice: Recognizing and Rethinking Ethical Binaries. In: *College Composition and Communication*, [online]. vol. 58, no. 1, 2006. p.104.

přepisuje, další hledá nové respondenty), ale pak po těch stejných studentech univerzita chce, aby výstupní práci ve svém oboru napsali samostatně, což je pro ně matoucí. Kniha, která má pouze jednoho autora je podle něj idealizovaná norma západního autorství a je to fikce. Chybou je, že se v humanitních oborech tato fikce projevuje jako norma.⁹⁸

Susan Blum se domnívá, že školy přistupují k jevu, jako je plagiátorství, chybně. Rozdělení studentů na morální a amorální je podle ní příliš černobílé a tak je pro zavedení nové typologie plagiátorství (viz tabulka níže). Připouští, že většina studentů se plagiátorství dopouští, protože na ně škola klade příliš vysoké nároky, například, protože vyžaduje originalitu, které mnozí studenti (ještě) nejsou schopni dosáhnout.⁹⁹ Studenti často citace do svých prací zařazují, protože jim to zaplní stránky a vědí, že tak uspokojí své vyučující. Susan Blum popisuje případ studentky, která se zúčastnila jejího výzkumu a jako důvod, proč plagovala, uvedla, že zadání práce znělo tak, že rozsah musí být 30 normostran, přičemž musí použít 20 zdrojů, ale jen dva mohou být z internetu.¹⁰⁰ Musí tedy strávit neuvěřitelné množství času v knihovně, což pro studenta vysoké školy znamená, že se nemůže věnovat jiným, podobně náročným předmětům a musí navíc odsunout na druhou kolej svůj sociální život, který, jak už bylo popsáno, je pro dospívající velice důležitý. Susan Blum jde ale ještě dál, než její kolegové. Zjistila totiž, že chyba, která způsobuje plagiátorství, se nachází již u přijímacího řízení, protože školy mají na uchazeče o studium přehnané nároky. Neselektují tak většinou opravdové zájemce o studium, ale ve většině případů spíše děti, které pochází z bohatých rodin - jejichž rodiče mají dostatek financí, aby jim zaplatili přípravný kurz k přijímacím zkouškám. Na různé obory se tak dostává vysoké procento

⁹⁸HAVILAND, CAROL PETERSON, and JOAN A. MULLIN, editors. *Who Owns This Text?: Plagiarism, Authorship, and Disciplinary Cultures*. [online]. University Press of Colorado, 2009. p. 17-18.

⁹⁹BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 27.

¹⁰⁰Tamtéž. p. 53.

studentů, kteří nemají opravdový zájem o obor, ale jsou spíše přinuceni rodiči na vysoké škole studovat. Přijímací testy (SAT, SCIO) tak z velké části neměří vzdělanost dospívajícího, ale socioekonomický status dané rodiny.¹⁰¹ Navíc, kdo chce, aby jeho dítě studovalo na výběrové vysoké škole, musí většinou s přípravou začít už od jeho útlého věku – soukromými školkami, základními a středními školami, které jsou taktéž placené – tyto školy potom podporují, že se snaha o to, být co neúspěšnější, nepřímou rukou pouze vybraným jedincům.¹⁰²

Uchazeči taktéž získávají body za mimoškolní aktivity - přehnané nároky jsou tedy podle Blum přesunuty z vysoké školy již na střední školy, kde dítě musí navštěvovat několik vybraných kroužků, aby vynikalo nad ostatními vrstevníky u přijímacích zkoušek. Rodiče si musí hlídat, kam dítě chodí, kdo ho učí atd., každý školní proces je v dnešní době podřízen tomu následujícímu.¹⁰³ Studenti tak, po přehnané péči rodičů, navštěvují tzv. „totální instituce“¹⁰⁴, ve kterých sociální život a „povinné vedlejší činnosti“ absorbují hodně volného času. Z požadovaných 25 hodin, které musejí škole věnovat týdně, mají v reálném životě okolo 55. Blumová ještě dodává, že škola, jako totální instituce, se rovná jiné totální instituci - vězení. „Studenti žijí v bublině instituce daleko od okolního světa.“¹⁰⁵

Univerzita, na které Blum prováděla svůj výzkum, má své motto: „pracuj tvrdě, hraj tvrdě“. Zjistila ale, že studenti mají průměrně 5 kurzů za semestr a škola po nich chce tvrdou práci, což znamená 25 hodin týdně ve třídě a 20 - 35 doma nad přípravou, což podle Blum není reálné. Uvádí, že část studentů dokonce jezdí domů: alespoň jednou za měsíc si odpočinout

¹⁰¹BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 96-97.

¹⁰²Tamtéž. p. 100.

¹⁰³Tamtéž. p. 103.

¹⁰⁴Termín Ervinga Goffmanse, Blum tento pojem definuje na s. 107.

¹⁰⁵BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 107.

„nicneděláním“. Studenti se tak podle Blum plagiátorství dopouštějí, protože na ně vyvíjí tlak zároveň mnoho činitelů: rodina, aby studium dokončili a učitelé, kteří požadují originalitu, která je těžce splnitelná. Tak se studentům možnost získání vysněného titulu vzdaluje, protože nemají tolik času na každou esej, proto tak si pomáhají jinými prostředky - plagiátorstvím.¹⁰⁶ A protože studenti nemají v dnešní době stejné vnímání duševního vlastnictví jako jejich učitelé, neberou za morálně špatné půjčit si nápad z internetu do eseje. Takže své plagování nevidí jako chybné.¹⁰⁷ Blum v návaznosti na to, co ve výzkumu zjistila, podala návrh na zavedení tabulky, ve které jsou rozděleny jednotlivé možné typy plagiátorství. Studentovi tak podle konkrétního typu, kterého se dopustil, bude vyměřena odpovídající sankce.

Typologie plagiátorství¹⁰⁸

Profesionální plagiátorství	Porušení autorských práv	Plagiátorství studentů		
		Úmyslné	Využití příležitosti	Neinformovanost
Inkorporace	Neautorizované publikování	Koupení si vypracování práce	Použití komponentů odjinud	Neúplné znalosti ohledně toho, jak citovat
Dvojitě publikování		Užití něčí práce, která je volně dostupná	Patchwriting	
Krádež		Importování práce		

¹⁰⁶BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 152.

¹⁰⁷EVERING, L. C: Rethinking Plagiarism in the Digital Age. In: *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, [online]. vol. 56, no. 1, 2012. p. 37.

¹⁰⁸Tabulka Podle Susan Blum (s. 27.)

Studenti nerozumí systému citací

Susan Blum se domnívá, že jednou z nečastějších příčin plagování studentů je jejich neznalost pravidel etiky citování. Hlavně školy by měly změnit svůj dosavadní přístup, protože tato pravidla studentům nevštěpují, ale rovnou po nich chtějí výsledky v podobě správně napsané eseje včetně poznámkového aparátu. Jak už bylo napsáno v předchozí kapitole – každá univerzita má jinak stanovené normy a postihy ohledně plagiátorství, dokonce i každá fakulta si tyto normy a postihy upravuje podle svého vkusu. V této podkapitole budou zmíněni ti autoři, kteří se domnívají, že je žádoucí, aby studenti byli s pravidly a omezeními školy dostatečně seznámeni, protože jinak bude počet plagujících vysoký i nadále. Někteří autoři dokonce tvrdí, že by bylo vhodné zřídit speciální seminář, který studentům v oblasti plagování nejen poskytne základy, ale také jim ukáže, jak tyto základy v praxi fungují. Poslední z autorů této kapitoly dokonce tvrdí, že by se pravidla citací na školách měla změnit, protože hodnoty a pravidla vnějšího světa a světa univerzity se liší.

Susan Blum zjistila ve svém etnografickém výzkumu, že významnou roli v dezorientaci studentů v etice citování hraje fakt, že jednotlivé disciplíny na škole si mohou volně zvolit, co považují za plagiátorství – samy si definují, co plagování představuje, jaké budou za něj postihy apod. Právě nedostatek sjednocení jednotlivých konsensů vede studenty k nejistotě ve volbě správného formátu citací. Lea Evering říká, že představa o tom, že plagiátorství je věcí etickou nebo že panuje shoda o tom, co plagiátorství je, je mylná.¹⁰⁹ Učitelé jsou podle Blum o dané neshodě informováni, ale stejně předstírají, jak jsou standardy plagiátorství fixovány a na zmatené studenty

¹⁰⁹EVERING, L. C: Rethinking Plagiarism in the Digital Age. In: *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, [online]. vol. 56, no. 1, 2012. p. 35.

nadávají. Přitom realita je taková, že studenti dostávají rozdílné instrukce k citování dokonce i od různých učitelů jednoho oboru.¹¹⁰

V mimoškolním světě je plagiátorství na denním pořádku. Například o autorech bestsellerů se dozvídáme, že tu nejpodstatnější část své novely opsali z nějakého méně známého díla; ale co je podle Blum ještě podstatnější, je to, že „trest“ za tento prohřešek je nesouměřitelný s akademickým trestem smrti, který představuje vyloučení ze studia a veřejné označení za nečestného. Spisovatelé bestsellerů jsou například jen nuceni danou část přepsat, či vyplatit nějakou finanční částku - v každém případě je daná kauza ještě více proslaví a tím navýší zájem a prodej knihy.¹¹¹ Normy škol ohledně plagiátorství představují pro studenty nová pravidla, se kterými se setkávají teprve na půdě univerzity. Pro studenty je problémem, že neví, jak pochopit vnitřní normy školy, nebo jak při psaní práce vložit cizí texty do svých, či jak napsat souvislý text pouze ze svých myšlenek. Proto Susan Blum zavedla tabulku typů plagiátorství, ve které jasně ukazuje, že jedna kategorie zahrnující všechny typy plagiátorství je příliš úzká a způsobuje, že jsou studenti trestáni nespravedlivě.

Rebecca Moore Howard tvrdí, že představa dnešních vysokých škol, které z plagiátorství dělají věc ctnosti, je mylná. Vysoké školy totiž do množiny plagiátorství zahrnují i neúmyslné plagování. Dále říká, že pokud rozlišíme druhy plagiátorství (například tak, jak to ve své tabulce výše udělala Blum), pochopíme, že minimálně některé druhy vůbec nemají etický základ; nemohou tak náležet do skupiny „akademické nečestnosti“.¹¹² Paradox Howard - nezáměrné neetičnosti - je pak příkladem toho, jak univerzity

¹¹⁰BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 15.

¹¹¹BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 16- 18.

¹¹²HOWARD, Rebecca M: The ethics of plagiarism. In: *The Ethics of writing instruction: issues in theory and practice*. Stamford, Conn: Ablex Pub, 2000. p. 80.

neberou ohled na nedostatečnou informovanost studentů v oblasti citačního aparátu.

M. J. Kumar ve své studii popisuje jiný paradox, totiž, že plagiátorství je dnes běžný fenomén, ale studenti mu pořád nerozumí.¹¹³ Řešení vidí také v tom, že je třeba rozlišovat mezi úmyslným a neúmyslným plagiátorstvím.

Nejasnost pravidel vede dále k tomu, že i ostřílení pisálci nevědí, jak citovat. Studenti pak dostávají za úkol napsat originální texty, ale ukazuje se, že mají problém již v pochopení toho, co originalita znamená, protože každý text je jen souborem slov, které již řekl někdo předtím. Přičemž jednou z hlavních norem školy je podle Blum ta, která se týká poznámky pod čarou - tu kdysi používali historici, aby poukázali text, o který se opírali, ale jinou funkci poznámka pod čarou neměla. Dnes má mnoho funkcí: od možného dohledání zdrojů pisatele až po nastínění preferovaných názorových proudů apod. Blum poukazuje na fenomén, který se nazývá „cloud of plagiarism“ a znamená neúmyslné půjčení argumentu od jiného autora do své práce. Protože, když studenti píší eseje, často se stává, že použijí argument z textu, o kterém už ani nevědí, že jej kdysi četli. Studenti například rozlišují mezi citáty, které si často ani nepamatují, od myšlenek známých osobností, se kterými se ztotožňují a tak je reprodukují dál, přičemž často nevědomě. Tvrdí, že když k někomu vzhlížím, tak i má práce alespoň trochu vypadá jako ta jeho.¹¹⁴

Poté Blum poukazuje na zmatení studentů v rámci rozlišení mluvené a psané řeči. Když například studenti ve třídě argumentují, nemusejí uvádět zdroj své ideje, ale pokud napíší argument do své práce a neocitují ho, je to nepřípustné. Zmatení jsou studenti i například v rámci konzultací se svým vedoucím práce: když slova, která jim konzultující řekne, nemusí ve své práci

¹¹³KUMAR, M. J: Honestly Speaking about Academic Dishonesty. In: *Technical Review*, [online]. vol. 29, no. 5, 2012. p. 357.

¹¹⁴BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 50.

citovat: není to pak proti pravidlům psaného textu: prokázat vliv skrze citace?
Nebyl by pak ale seznam inspirátorů nekonečný?

Podle některých studentů ve výzkumu Blum, je psaný text vždy jen souborem vět, které již někdo napsal. Studenti nechápou, proč musí trávit tolik času psaním textu, když jde jen o svázání myšlenek, které již řekli jiní lidé a přiklání se proto ke dvěma názorům: první - díky nutnosti citovat nemají prostor pro své myšlenky a druhý - jedinečnost díla není v nějaké unikátní myšlence, ale v tom, jaké zdroje vybereme, jak je svážeme dohromady – to je unikátní. Dílo, které pak vytvoříme, není podle studentů kompilát, ale soubor specifických myšlenkových operací, jimiž jsme našli asociace a použili je do své - originální práce. Protože například i když si stáhneme hudbu do svého I - podu, tak naši osobnost charakterizuje daný výběr hudby: nejsme autory jednotlivých skladeb, ale na základě našeho vkusu jsme skladby vyhledali a posloucháme je. Dalším příkladem je Facebook - záložka „favourite quotations“, která obsahuje citáty slavných osob. Tyto citáty, i když nejsou originálními myšlenkami vlastníka facebookového profilu, prokazují kreativitu a vkus kompilátora, protože si je, na základě svých preferencí, oblíbil.¹¹⁵ Blum potom ukazuje, že existuje typický prvek v citační etice, který akcentuje tyto myšlenky „originálního kompilátu“, a tím je pastiche. Pastiche je kompilát - je to napodobenina staršího díla, do kterého jsou vmíchány nové prvky; příkladem pastiche by mohlo být nové, moderní zpracování díla *Romeo a Julie*.¹¹⁶

Dalším představitelem tohoto přístupu je Carol Peterson Haviland, který ve své práci zkoumal, jak studenti rozumí citačním praktikám. Přednostně se zajímal o plagiátorství na katedře sociologie a antropologie. Haviland souhlasí s Blum, že definice vlastnictví jako „vidění něčeho první“

¹¹⁵BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 54-55.

¹¹⁶Tamtéž. p. 54.

není tak jednoduchá, protože je třeba zohlednit další 4 faktory – spolupráci – na výzkumu často pracuje mnoho lidí, etiku - například při získávání kvalitativních dat, práva objevitele a politiku akademické práce.¹¹⁷ Výsledky výzkumu Havilanda ukazují, že fakulta neučí citační praktiky daných oborů, protože učitelé si myslí, že se studenti naučí citovat jinde, ale to se většinou nestane, tak dochází k plagiátorství.¹¹⁸ Studenti se ale nechovají morálně špatně; jen dělají chyby a to díky nedostatečnému vzdělání v dané oblasti.

Haviland se vyhrazuje vůči učitelům, kteří se plagiátorství diví a říká, že je to většinou jejich vlastní chyba, že jejich žáci neumí správně citovat. Studenti tedy mají jen tři možnosti, jak vstřebat citační pravidla: A) samostudiem – ponořením se do předpisů, což ale ani tak nezaručuje, že student pravidla pochopí správně, B) metodou pokusu a omylu, kdy mohou studenti jen doufat, že se stihnou zmýlit tolikrát, aby se citační techniku naučili před odevzdáním své závěrečné práce, ale zároveň, aby hranice plagiátu nepřekročili natolik, že budou před úspěšným zakončením svého studia, vyloučeni ze školy a C) spolehnutí se na štedrost učitelů, kteří více specifikují, o co jim v práci, kterou po studentech vyžadují, jde a jak si citační etiku představují.¹¹⁹ Je tedy podle Havilanda na vyučujících, aby svůj postoj změnili a tím eliminovali plagiátorství.

Poslední představitelka toho přístupu je Kathryn Valentine. Tato autorka bere plagiátorství jako literární cvičení, protože je spojeno s literárními praktikami, jako je čtení a psaní; odmítá proto jeho spojitost s morálkou. Citování přirovnává k tanci, protože stejně jako tanečníci musejí dopředu přemýšlet o svých krocích, tak i pisatelé musí přemýšlet o citaci, předtím, než ji napíší, pokud chtějí psát korektně.¹²⁰ A protože je plagiátorství

¹¹⁷HAVILAND, CAROL PETERSON, and JOAN A. MULLIN, editors. *Who Owns This Text?: Plagiarism, Authorship, and Disciplinary Cultures*. [online]. University Press of Colorado, 2009. p. 81.

¹¹⁸Tamtéž. p. 94.

¹¹⁹Tamtéž. p. 96.

¹²⁰Tamtéž. p. 93.

podle Valentine literárním cvičením, musí se vyučující soustředit na procvičování citační etiky se studenty: měli by vysvětlovat, jak mají studenti citovat správně, jakým zdrojům se vyhnout a měli by také psát se studenty cvičné krátké texty apod. Některá pravidla plagiátorství totiž nemohou být nově příchozím studentům na univerzitě srozumitelná. Pravidla pro citování jsou podle Valentine pouze literárními konvencemi, které se dají zdůvodnit, a proto by studentům měli učitelé ukázat, že správně citovat se dá naučit.¹²¹

Nedostatečná pozornost věnovaná citační etice na školách

Sharon N. Nichols se domnívá, že můžeme přesně datovat chvíli - rok 2002 - kdy se utvořila příhodná atmosféra podporující vznik plagiátorství. V tomto roce vzniklo vysoce soutěživé prostředí, ve kterém studenti začali být posuzováni podle výsledků přijímacích testů na vysoké školy a tento jediný výsledek testu studenta znamená rozhodující cifru pro učitele, administrátory, rodiče i pro studenty mezi sebou.¹²² Vznikl tak enormní tlak na všechny tyto subjekty – rodiče se snaží dát dítě na nejlepší, často placenou školu; administrátoři školy jí potřebují zajistit prestiž odpovídající bodovou hranicí přijímacího testu; a také hlavně studenti, kteří podléhají tlaku okolí – chtějí mezi svými vrstevníky získat uznání skrze přijetí na honorovanou a vysněnou školu. Pod tlakem jsou ale i učitelé, kteří musí podávat v práci nadstandardní výkon požadující onou prestižní střední či vysokou školou.

Nichols tvrdí, že „nějaká čest“ je studentovi, který skládá přijímací zkoušky, jedno, protože, pokud se nedostane na požadovanou školu, tak se mu zredukují možnosti budoucího uplatnění, zaměstnání.¹²³ Předpoklad zavedení testů byl, že pod jejich hrozbou nebo naopak díky lákavým

¹²¹VALENTINE, Kathryn: Plagiarism as Literacy Practice: Recognizing and Rethinking Ethical Binaries. In: *College Composition and Communication*, [online]. vol. 58, no. 1, 2006. p. 104.

¹²²NICHOLS, Sharon L: **The pressure to cheat in high stakes testing environment.** In: *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 290.

¹²³Tamtéž. p. 290.

odměnám se všichni studenti stanou „těžce pracujícími - studujícími“. Ale Nichols poukazuje na fakt, že tvrdší práce studentů – více memorování a placení si kurzů apod. se nerovná efektivnější práci, efektivnějšímu vzdělávání – říká, že jen tvůrci testů zapomněli na obsáhlou literaturu o tom, co je efektivní učení. Vnější odměna nemůže být motivací a nemůže překonat individuální rozdíly ve stylu a tempu učení jednotlivých studentů.¹²⁴ Navíc povinné testy na vysokou školu (u nás například SCIO), které se píší na kmenových školách žáků, ohrožují podle Nichols bezúhonnost učitelů a způsobují zbytečnou korupci. „Podvádění je funkcí osobních proměnných v interakci s proměnnými prostředí“¹²⁵, říká Nichols a dodává, že případů, kdy někdo podvádí kvůli vnějším podmínkám, jako je například lepší budoucí finanční příjem nebo jiné bonusy, je spousta a nepředstavují žádné morální dilema.

Jedním z dalších výzkumníků, kteří se domnívají, že plagiátorství není morální problém, nýbrž je způsobeno vnějšími vlivy, je L. A. Jensen. Ve svém výzkumu se ptal 590 studentů (z toho 261 studentů vysokých škol) na jejich názory ohledně akceptovatelnosti akademické nečestnosti v 19 různých situacích, ve kterých se lišil motiv člověka pro plagování. Všechny vzorové situace si Jensen vybral z publikací o morální psychologii jednice. Respondenti hodnotili jednotlivé situace na stupnici od 1 do 5, přičemž 1 znamenala neakceptovatelné a 5 naprosto akceptovatelné. Respondenti taktéž měli zaškrtnout, kterého typu plagiátorství se dopustili. Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že studenti více plagiátorství tolerují, pokud v něm byla osoba sociálně zainteresovaná, ale nehodnotí neakceptovatelně ani důvody sobecké - záleží vždy na okolních příčinách.¹²⁶

¹²⁴NICHOLS, Sharon L: **The pressure to cheat in high stakes testing environment.** In: *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 290.

¹²⁵Tamtéž. p. 293.

¹²⁶JENSEN, L. A: *It's Wrong, But Everybody Does It: Academic Dishonesty among High School and College Students.* In: *Contemporary Educational Psychology*, [online]. vol. 27, no. 2, 2002. p. 223.

Mezi nejčastější příčiny podvádění studentů se řadí potřeba zisku dobré známky, subjektivně vnímaná důležitost zkoušky, nedostatek času ke studiu, neplánovaná příležitost (například: je v tu chvíli snadné část práce opsat), ale i stres a nepřiměřený tlak na studenty ze strany rodičů, učitelů a celého vzdělávacího systému.

Susan Blum má podobný názor jako Jensen: plagování studentů je podle ní způsobeno z velké části vnějšími podmínkami. Jak už bylo řečeno dříve, tlak ze strany rodičů na studenty je vysoký. Pokud rodiče chtějí, aby jejich dítě chodilo na prestižní školu, musejí investovat nemalé množství financí a času do jeho vzdělání. Blum uvádí dokonce termín „helicopter parent“¹²⁷, který převzala od Davida Brookse; znamená, že rodiče příliš organizují a dohlížejí na své dítě, protože se mění systém školství a přijímacího řízení. Ale ještě větší mají rodiče vliv na své děti, které již na vysoké škole jsou: studenti často plagují z důvodu tlaku svých rodičů, kteří vyžadují, aby jejich dítě vybranou školu dostudovalo a mělo vynikající prospěch. A jelikož si sami studenti danou školu vůbec nevybrali, nemají vnitřní motivaci k tomu, aby dosahovali úspěchu čestně, protože to vyžaduje extrémní množství času. Domácí úkoly pro studenty doslova znamenají „břemena navíc“.¹²⁸ Také ne všechny předměty na vysoké škole studenty baví – a to, i když si obor sami vybrali. Většinou jsou s hlavními znalostmi spojené i předměty doplňující, které studenty příliš nezajímají. Ale vizí studentů je, že si v budoucnu chtějí najít práci, která je bude bavit, ve které budou šťastni, a k tomu jako prostředek potřebují školu.¹²⁹ Škola tedy není cílem snažení studentů, ale prostředkem k dosažení vysněné práce a proto pro ně není tolik důležité, jakým způsobem

¹²⁷BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 104.

¹²⁸Tamtéž. p. 122.

¹²⁹Tamtéž. p. 115-116.

školu dokončí - zdali u toho budou plagovat či nikoli – neohlížejí se na etiku práce.

1.4.2.3 *Plagiátorství je způsobenou přirozeností studentů*

V této podkapitole bude nastíněn přístup těch autorů, kteří se domnívají, že plagiátorství je zapříčiněno věkem studentů, hodnotám studentů, které s tímto věkem souvisí a biasy nebo neutralizační strategie, které ovlivňují jejich uvažování.

Specifický věk studentů

Theresa A. Thorkildsen se vyhrazuje proti pojetí plagiátorství jako morálního problému. Oproti Kohlbergovi, který říká, že vzdělání je zodpovědné za morální vývoj jedinců a vzdělání jedinci jsou na vyšším stupni morálního vývoje, Thorkildsen tvrdí, že plagiátorství zakusila většina studentů, ať ti vysoce vzdělaní, tak i ti méně vzdělaní.¹³⁰ Příčiny podvádění jsou pak podle autorky různé, ale plagiátorství podle ní není jen školní proces, ve kterém jde o pouhé reakce na školní prostředí, které je odlišné od toho, ve kterém se jedinci pohybují celý den, ale plagují i díky tomu, že studenti jsou v určitém typickém období jejich života, ve kterém si adolescenti utvářejí svou zkušenost.¹³¹ Aby tento fenomén mohla lépe prozkoumat a zjistit, proč studenti plagují, i když jsou si vědomi, že toto chování pro ně může být škodlivé, testovala model „morálního zapojení“ na vzorku. Adolescenti podle Thorkildsen mají specifické potřeby oproti jedincům v jiném stádiu vývoje a takovou potřebou je například „silná potřeba po sebedeterminaci“ - někdy ji lze definovat jako potřebu svobody od útlaku, který ohrožuje jejich cestu k cíli a potřeba nastavit si své vlastní osobní cíle podle svého uvážení.¹³² Další specifickou potřebou adolescentů může být potřeba vytvářet vztahy

¹³⁰THORKILDSSEN, T. A: Reaping what we sow, cheating as a mechanism of moral engagement.

In: *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 172.

¹³¹Tamtéž. p. 173.

¹³²Tamtéž. p. 182.

s vrstevníky, potřeba kolaborace s dalšími studenty. Typickou potřebou pro dospívající je i potřeba podvádět a dělat tzv. „shortcuts“ – zkratky, což je zjednodušená cesta k cíli. Jedinci pod tlakem, například studenti, když mají rychle dokončit diplomku, častěji tíhnou k povrchovým strategiím, které zahrnují „shortcuts“. Výzkumy Thorkildsen ukazují, že adolescenti jsou tak zaměřeni na bezprostřední zkušenost, že příliš nezvažují komunitární hodnoty.¹³³ Dospívající spíše reflektují hodnoty blízkých vazeb – přátelství s vrstevníky, než komunitární cíle. Jsou specifickou skupinou a podle Thorkildsen je třeba k nim přistupovat specifickým způsobem a tyto hodnoty akcentovat.

Další autorkou, která poukazuje na problematiku dospívání jedinců ve spojitosti s plagiátorstvím je Susan Blum. Zabývá se tvrzením psychologů, že existují znaky, které jsou pro mladistvé typické, a říká, že bychom k adolescentům měli přistupovat vždy na základě těchto předpokladů. Zabývá se skutečností, že v mnoha zemích adolescenti opouštějí domov kvůli něčemu, co se nazývá „liminal period“. To je taková životní etapa, ve které dospívající vybočují z pevně zajetých kolejí jejich dosavadního života (rodiny) a jsou vysláni vstříc vlastnímu osudu, aby se vrátili zpět změněni. Vysoké školy navazují na „liminal period“ tím, že dospívajícím poskytují esenciální znalosti potřebné pro dospívání - jsou to znalosti faktuální, odborné, intelektuální a etické, které získávají od svých vyučujících a od svých spolužáků získávají znalosti společenského a sexuálního života.¹³⁴

Problémem podle Blum ale je, že současně s „liminal period“ vstupují do života teenagera jiné, kontradiktorické procesy. Protože zatímco jsou dospívající učeni morálními zásadám, hodnotám a tradicím, které ve

¹³³THORKILDSEN, T. A: Reaping what we sow, cheating as a mechanism of moral engagement.

In: *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 184.

¹³⁴BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 92.

společnosti panují, jsou separováni od většiny společnosti a komunikují tak prakticky pouze se svými vrstevníky.¹³⁵ V České republice se studenti pohybují mnoho hodin na katedře, kde studují, poté se přesouvají na koleje, ke svým adolescentním spolubydlícím a večer se s nimi chodí bavit do studentských podniků. V USA je tento fenomén ještě umocněný ideou kampusu, který studenta naprosto separuje od vnějšího prostředí a společnosti. Dalším kontradiktorickým procesem je podle Blum skutečnost, že v období dospívání se studenti sebeutvářejí; tedy hledají své hranice a v souladu s tímto procesem často porušují pravidla, pohrdají nařízeními a vůbec, je to období vzdoru autoritám. Proto také vztah studentů k normám je v dospívání odtažitý, zatímco například jejich vzájemné přátelské vztahy se posilují. „Prostředí univerzity je provincie skoro, ale ne ještě úplně dospělých jedinců žijících v ne zcela reálném světě.“¹³⁶

Adolescence, je termín a koncept, který byl vynalezen až G. Stanley Hallem v roce 1904, ten si totiž povšiml nárůstu kriminality během dospívání. Adolescence je pro člověka obdobím impulsivity a Alexander Siegel dodává, že dospívající nejsou ani dětmi ani dospělými a proto mají své specifické potřeby pro svůj rozvoj, například kolektivní potřebu po neustálé kontrolování jejich impulzivního chování,¹³⁷ které často nebývá v souladu s požadavky a normami společnosti, právě proto, že například potřebují testovat limity autority. Dříve jsme vztah adolescenta ke společnosti popisovali spíše jako revoltu vůči společnosti, později však tento vztah začíná být formulován více explicitně – legislativou a „skrze instituce, které společnost pro dospívající vytváří“ - dospívání tak začíná být pojímáno jako

¹³⁵Tamtéž. p. 92.

¹³⁶BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 92.

¹³⁷Tamtéž. p. 93., 94.

cosi přirozeného, na co je naopak společnost nutné uzpůsobit¹³⁸. Blum zastává stejný názor a zdůrazňuje potřebu začlenění adolescentů (kvůli specifičnosti této skupiny) do instituce – univerzity - abychom jim pomohli se lépe socializovat a vštípili jim naše mezinárodní hodnoty.¹³⁹ Studenti ve škole prakticky žijí. Bez rodičů a opory. Musejí se od začátku sdružovat - absolvovat začleňující akce. Jsou tak socializováni staršími studenty a škola by tuto skutečnost měla podporovat.

Theresa Thorkildsen zjistila díky svému výzkumu, že studenti nejsou na takovém stupni osobnostního vývoje, jaký u nich univerzity očekávají. Pokud bychom totiž chtěli zjistit, kdy jsou studenti morálně zodpovědní, můžeme to například provést skrze dotazování na jejich životní cíle a zjistit tak, jestli jsou již „virtuous person“ – tedy ctnostným člověkem. Výsledky jejího výzkumu byly školující: adolescenti jsou tak zaujatí bezprostřední zkušeností, že nemohou v rozhodující situaci zvážit hodnoty pro společnost.¹⁴⁰ Theresa Thorkildsen se dál snaží zjistit, kdy se studenti stávají ctnostnou osobou, osobou ctící nadosobní hodnoty společnosti, a zjistila, že studenti jsou teprve na své cestě se virtuous person stát, většinou reflektují jen své silné životní cíle a ne cíle pro společnost celkově. Proto není možné studenty odsoudit za nemorální jednání tak, jak to činili představitelé předchozí kapitoly. Hodnoty studentům je tedy třeba teprve naučit, nelze s nimi počítat při přijetí ke studiu.

Přesvědčení, že je věk studentů vysoké školy specifický, sdílí i nynější vývojová psychologie, která rozlišuje tři typy adolescence: ranou, střední a pozdní, přičemž pozdní adolescence se týká studentů vysoké školy a její

¹³⁸MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. s. 6.

¹³⁹BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 94.

¹⁴⁰THORKILDSEN, T. A: Reaping what we sow, cheating as a mechanism of moral engagement. In: *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 183.

specifikum je to, že se v ní posiluje sociální aspekt identity a explicitně směřuje individuum k dospělosti. Individua v pozdní adolescenci za sebe sami rozhodují a stanovují si časové mezníky pro svou budoucnost - například, jestli se vrátí domů po vystudování vysoké školy nebo zdali si zařídí vlastní bydlení.¹⁴¹ Proces adolescence ale není jen „vrůstání do společnosti dospělých, ale vznikl také vlastní fenomén zvaný subkultura mládeže.“¹⁴² Jde o vytvoření takové kultury mládeže, ve které se adolescenti připravují na svá budoucí povolání, a dnešní společnost tuto skupinu toleruje nebo z ní dokonce profituje vytvořením specifického „průmyslu pro teenagery“¹⁴³. Ale i Macek připouští, že vznik speciální kultury mládeže má za následek pocit odcizení u adolescentů, kteří jsou separováni od světa dospělých a mají vymezený pouze specifický prostor působnosti - vytváří si tak specifický slovník a stanovují vlastní hodnoty, které jsou odlišné od hodnot uznávaných zbytkem společnosti.¹⁴⁴

Adolescenti mají specifickou etiku

Susan Blum také tvrdí, že důvodem, proč studenti plagují, může být skutečnost, že v instituci, jako je škola, se díky typickému věku studentů – adolescenci – střetávají dva typy norem: normy vrstevnické a normy školy. Protože studenti jsou ve věku, kdy mají potřebu někam patřit, je na ně kladen určitý tlak být součástí nějaké skupiny ve škole, ať už mluvíme o několika lavicích „šprtů“, hipsterech, nebo například o fotbalovém klubu. Je to tlak vyvíjený na studenta, aby ztratil svou individualitu a získal tu skupinovou. Lidé tíhnou k tomu, aby se jejich vlastní identita stala součástí vyššího celku a přátelství ve sdíleném světě internetu nebo dokonce dělení se o sluchátka ke

¹⁴¹MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. s. 3.

¹⁴²Tamtéž. s. 5-

¹⁴³Tamtéž. s. 6.

¹⁴⁴Tamtéž. s. 7.

svému iPodu s kamarádem, je pro studenty normou.¹⁴⁵ Tyto vazby jsou pro studenty důležité, nikdo nechce být považován za samotáře. „Přátelství s kýmkoliv garantuje minimálně nějakou odezvu u ostatních lidí,“¹⁴⁶ signalizuje, že student není podivín. Eisenberg k tomuto fenoménu dodává, že skupina je silný determinant lidského chování; lidé jsou totiž součástí vyššího celku, jehož narušení by mohlo vyústit až v situaci, ve které člověk zůstane osamělý.¹⁴⁷

Aby mohl člověk ve škole úspěšně pobývat, musí najít rovnováhu mezi svými potřebami a potřebami jiných. Blum zastává názor, že u člověka a speciálně u teenagerů proti sobě stojí více typů kontradiktorické morálky: morálka školní a morálka jedince. Oba typy morálky na sebe narážejí v určité situaci, ve které se student ocitne a není tak pro něj jednoduché jeden z nich upřednostnit. Studenti sami tuto situaci v etnografickém výzkumu Blum popisují, jako „být čestný, jak jen to jde“, ale „záleží to na sociálních vztazích, protože nechci zranit jejich city (spolužáků) a to jak o mně smýšlejí“.¹⁴⁸ Studenti jsou si vědomi hodnot, které v jejich životě soupeří: od soustředění se na pocity ostatních pro dosažení sociálního komfortu až po touhu po dosažení svých vlastních cílů.¹⁴⁹ Blum zjistila, že studenti přiznávají, že občas je nutné postavit se vůči integritě školy: například když poradí kamarádovi při testu - obávají se totiž, že ztratí jeho přátelství. Studenti ale přiznávají, že pokaždé zvažují, jak se ke spolužákovi zachovají - jejich volba není jistá. Faktorů, které do jejich procesu rozhodování vstupují, je mnoho - důležité pro volbu toho, jak se studenti zachovají, je kontext, ve kterém se daná situace

¹⁴⁵BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 87.

¹⁴⁶Tamtéž p. 68.

¹⁴⁷EISENBERG, J: To cheat or not to cheat: effects of moral perspective and situational variables on students' attitudes. In: *Journal of Moral Education*, [online]. vol. 33, no. 2, 2004. p. 168.

¹⁴⁸BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 86.

¹⁴⁹Tamtéž. p. 87.

odehrává. Plagiátorství by tedy mělo být hodnoceno v souvislosti s okolnostmi, za kterých se událo.¹⁵⁰

S tím souvisí podle Blum dělení „self“: přišla totiž na to, že v poslední době došlo k přeměně chápání esenciálního bytí („já“) u studentů a v souvislosti s tím došlo k přeměně jejich chování. „Self“ se dělí na dva proudy: „autentické já“ a „performativní já“. Autentické já – mají ho ti studenti, kteří nikdy neopisují, protože si myslí, že jejich podstatu utváří vše, co vysloví - každá jednotlivá myšlenka. Tito studenti si tím, co napíší a řeknou, utvářejí svou duši - jádro, které je jen jejich. Performativní já – studenti s tímto „self“ jednají na základě okolností: konají na základě toho, co se sluší, i když třeba s pohnutkami pro dané chování nesouhlasí; i když smýšlí jinak. Jednají prostě tak, jak to situace od nich vyžaduje. Myslí si totiž, že myšlenky vznikají na pozadí komunikace s lidmi a tak studentům s performativním já nevadí, když někdo použije jejich slova nebo naopak oni použijí slova někoho jiného. Performativní já znamená proto sjednocené já.¹⁵¹

Nyní se většina studentů podle Blum nachází ve fázi performativního já, proto tíhnou k názoru, že plagování není špatné. Orientují se totiž na cíl, ne na prostředky, kterými k němu dojdou. Ve školách je ale stále vyžadováno autentické já, které je orientováno na vnitřní řád, což značí, podle Blum, problém.

Zřejmou příčinou, proč se performativní já rozšířilo mezi studenty, je rozvoj technologií; Blum však dodává, že kauzalita může vést i naopak. Autenticita je život v osamění a loajalita ke svým názorům je neslučitelná s životem ve skupině, která funguje na bázi kompromisů. Blum poukazuje na skutečnost, že v osmnáctém století měl každý text jednoho autentického

¹⁵⁰Tamtéž. p. 88.

¹⁵¹BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 61.

autora, který byl jedinečný - byli to většinou hudební nebo literární géniové, co psali originální díla – a svou pověstí byli tak známí, že bylo nemožné je s dílem neidentifikovat, tudíž za něj byli plně zodpovědní a měli na svou práci plné právo. Ale v roce 1980 se objevil nový směr, který byl orientován na dosažení cílů: performativní já.¹⁵² Tohle „já“ je více zaměřeno na to, co je od něj očekáváno a umí se adaptovat, ví o pluralismu možností, které se mu naskytují a o pluralismu postojů, které může zaujmout vůči dané situaci. Performativní já ví, že pravda je relativní. Tento směr se plně rozvinul s populárním uměním a autory, kteří v něm mění role podle toho, co společnost vyžaduje (například Madonna), ale i s rozvojem vědy. Rozmach vědy totiž vyžadoval neustálou revizi jejich dosavadních východisek, a protože zatímco autentické já si zachovává originalitu a nemění se, performativní se neustále vylepšuje a přizpůsobuje novým podmínkám - je proto vhodnější pro požadavky novodobého vědeckého diskurzu.¹⁵³

Performativní já má velkou snahu se sdružovat s ostatními, a to je podle psychologů typické pro mladistvé (viz kapitola B). Blum říká, že se studenti stali se svým performativním já více komunikativní, jsou si díky využívání technologií bližší a důležitý ve vztahu k plagiátorství je fakt, že jsou zvyklí přejímat různé role podle situace, ve které se nacházejí; kupříkladu ve škole jsou tišší než doma. Podle Blum se ve škole studenti chovají jinak, protože touží po tom, aby zapadli mezi své vrstevníky, a také chtějí získat výhody u vyučujícího.¹⁵⁴ Dále poukazuje tak na to, že studenti během svého dne hrají mnoho rolí: například studenta ve škole, pak další v nějaké počítačové hře, další v kroužku s přáteli a poslední třeba na rande: vyvstává otázka: která ta role je charakterizuje, co je jejich autentické já? Přizpůsobování svého já situaci

¹⁵²Tamtéž. p. 63.

¹⁵³BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 64.

¹⁵⁴Tamtéž. p. 72.

je důvod, proč studenti například do svých esejů vkládají názory svého vyučujícího, i když oni sami by se úkolu zhostili jinak. Tuto skutečnost studenti sami interpretují tím, že jde jen o vedlejší předmět jejich studia, tedy, pokud v eseji budou následovat názor svého vyučujícího, neztratí tím nic jejich osobnost, protože se chování zdánlivě proti svému přesvědčení vyplatí v budoucnosti. Je nutné, podle studentů, říct si pravdu a tento krok udělat, protože pro jejich performativní je důležitá více efektivita, než prostředky.¹⁵⁵

Také Kathryn Valentine přikládá význam proměně osobnosti studentů v závislosti na rozvoji vědy. Ve své studii o plagiátorství Valentine poznamenává, že abychom mohli psát mnoho článků o vyhýbání se plagiátorství, ale nikdy bychom příčinu plagiátorství plně nepochopili, pokud bychom se nejdřív nepozastavili nad určitým etickým rámcem, který narušuje schopnosti studentů chovat se čestně. Tento etický rámec se projevuje ve dvou stupních: na stupni regulace identity studenta a v tom, že dílčí práce studenta není brána v potaz.¹⁵⁶ K prvnímu stupni bychom mohli poznamenat, že například dělení studentů na ty nečestné a čestné, je typický příklad vytváření nežádoucí identity studentů ve škole, tj. označení některých studentů za outsidersy. Na základě názorů feministky Judith Butler ohledně problematiky zařazování individuů do kategorií ve společnosti, identitu studentů Valentine označuje za performativní, protože ta je otevřená vůči změnám v jednání. Oproti identitě studentů však stojí jiná identita, co preferuje pouze zafixované a stálé etické kategorie, které panují na škole a které jsou pouze dvě (čestný a nečestný) a tato identita by měla podle Valentine ze školy co nejdříve vymizet. Pokud totiž student neúmyslně plaguje, například opomene uvést zdroj

¹⁵⁵BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. p. 80-82.

¹⁵⁶VALENTINE, Kathryn: Plagiarism as Literacy Practice: Recognizing and Rethinking Ethical Binaries. In: *College Composition and Communication*, [online]. vol. 58, no. 1, 2006. p. 94.

článku, o který se ve své práci opíral, je označen za nečestného a podle toho potrestán, nehledě na to, že jeho úmysly špatné nebyly.¹⁵⁷

1.5 Biasy a neutralizující strategie

V této podkapitole bude nastíněn důvod, proč se plagiátorství na školách vyskytuje tak často a přitom jak je možné, že jej studenti neshledávají velkým problémem. Tamera B. Murdock v rámci svého kvalitativního výzkumu, který se týkal plagiátorství u vysokoškolských studentů, zjistila, že většina studentů plagiátorství odsuzuje, ale zároveň se ho dopouští a začala tedy hledat příčinu tohoto jevu. Nakonec si všimla zajímavého druhu strategie – neutralizační strategie, která studentům umožňuje plagovat a přitom se zároveň nemuset zříct svých hodnot. Díky neutralizaci můžeme říci, že kontradikce mezi těmito dvěma jevy (plagiátorství a odsuzování plagiátorství) je pouze zdánlivá.¹⁵⁸ Autorka se dále domnívá, že plagiátorství není otázkou morálky, jak to postuluje Kohlberg, ale záleží na situaci, ve které se plagující student ocitne. Navíc podle ní přímo existuje jedna speciální skupina lidí, do které většinově patří studenti, a tato skupina vidí plagiátorství jako věc sociální konvence.¹⁵⁹

Murdock tedy říká, že jsou to právě lidské biasy, co za plagování studentů mohou – protože fenomény „neutralizujících strategií“ a „Attributional Theory“ jsou přítomné téměř u každého plagujícího studenta v jejím výzkumu. Autorka se poté rozhodla neutralizačními strategiemi hlouběji zabývat a zjistila, že jsou to běžně se vyskytující strategie - a to takové, které popírají přítomnost trestného činu (tedy skutečnosti, že chování individua bylo z nějakého důvodu špatné). Dále tyto strategie popírají možnost toho, že by jejich chování někoho poškozovalo (možnost oběti) nebo odpovědnost plagujícího individua za svůj čin.

¹⁵⁷Tamtéž. p. 95.

¹⁵⁸MURDOCK, Tamera Burton. *Is Cheating Wrong? In: Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 235.

¹⁵⁹Tamtéž. p. 232.

Murdock dále uvádí, že studenti jako neutralizující strategie používají i „odsouzení posuzujícího“ – tedy například, že plagovali kvůli chybě učitele, či apel na jiné vyšší hodnoty – například, že ostatní cíle byly více důležité.¹⁶⁰ Tak autorka ukazuje důvody, díky kterým se studenti dopustili plagiátorství, ale ospravedlnili si tento čin. Studenti, kteří plagiují, tak ví až o jedenácti neutralizačních strategiích více, než studenti, kteří jsou akademicky čestní. Dalším druhem neutralizačních strategií je „attributional theory“, což je teorie o biasu, který je podle kognitivních psychologů běžný v každodenním životě a pojednává o systematické chybě, kdy se lidé snaží interpretovat zpětně své chování (nebo také chování jiných lidí). Přitom samotná interpretace není odrazem skutečnosti, ale jedná se o vliv našich emocí na další jednání.¹⁶¹ Člověk tak hledá smysl ve věcech, co se okolo něj dějí. Murdock říká, že tento bias dokáže zpětně osvětlit plagujícímu například: vnitřní motivace pro plagiátorství, důvod pomoci ostatním při plagování, či postoje k ostatním plagujícím. Autorka dále aplikovala „attributional principles“ na případy akademické nečestnosti a zjistila, že díky nim lépe rozpoznáme, jak různé kategorie neutralizačních strategií mohou být užitečné v redukci negativních emocí, které pociťuje student, který podvádí. Murdock v závěru své studie dodává, že raději než pořád řešit proč studenti plagují, bychom se měli spíše orientovat na nový rámeček, ve kterém se plagiátorství děje, protože ten nám říká, že plagiátorství není „velký problém“ a proto není důležité se hned snažit vysvětlovat, proč k němu dochází, ale spíše ho brát jako přirozenou věc.¹⁶²

¹⁶⁰Tamtéž. p. 233.

¹⁶¹MURDOCK, Tamera Burton. *Is Cheating Wrong? In: Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 235.

¹⁶²Tamtéž. p. 235.

2 Praktická část

2.1 Metodologie

2.1.1 Oblast zkoumání

Jak jsem již uvedla v kapitole 1., plagiátorství je pojem, který není jednoznačně vymezen. Je pouze ve velice omezené míře specifikován v Akademickém slovníku cizích slov, ale každá univerzita si definici plagiátorství vymezuje sama, přizpůsobuje si ji svým potřebám.

Existuje mnoho teorií pro to, jak studenti mohou plagiátorství chápat, lze je však rozdělit do dvou skupin: ti, kteří za plagiátorstvím vidí morální podtext a ti, kteří si myslí, že jde jen o porušení profesních pravidel školy, či působení nevhodných podmínek na studenta.

V kontextu této heterogenity jsem se snažila zjistit, jak sami studenti charakterizují svoje postoje k plagiátorství, jak hodnotí výskyt plagování nebo například jak vnímají akademickou práci – hlavního činitele, na kterém se plagiátorství na vysokých školách nejvíce projevuje.

Ve svém výzkumu, který bude popsán v kapitole 2. a 3., se tedy zaměřuji na to, jak studenti interpretují vlastní pojem plagiátorství, kde vidí hranice toho fenoménu, jaké jsou podle nich příčiny plagiátorství, ale i například, jak vnímají plagiátorství u svých kolegů; a protože je plagiátorství fenomén, který je na vysokých školách propojen s akademickou prací, tak se zaměřuji i na to jak studenti tento text vnímají.

2.2 Cíl výzkumu

Cílem diplomové práce je zjistit, zdali je neautorizované kopírování nahlíženo studenty Univerzity Palackého v Olomouci jako etický prohřešek, či je jimi považováno za porušení profesních pravidel.

2.3 Výzkumné otázky

Na zmíněný cíl, navazují výzkumné otázky:

Jak studenti interpretují plagiátorství?

- 1 Jak studenti vnímají/definují plagiátorství?
- 2 Jaké shledávají příčiny plagiátorství?
- 3 Jaké zaujímají postoje k plagiátorům?
- 4 Jak vnímají akademický text?

2.4 Metodologický postup

Vzhledem k vymezené oblasti a výzkumným otázkám jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Podle Dismana, je kvalitativní výzkum „nenumerické šetření a interpretování sociální reality“¹⁶³ přičemž se výzkumník snaží odkrýt významy, které na základě sdělených informací, respondenti připisují realitě okolo sebe. V mém případě jsem se snažila zjistit, jaké významy přikládají studenti plagiátorství. Použila jsem metodu analýzy, kterou podrobně popisují v kapitole 3.1.

Hendl vidí hlavní pozitivum kvalitativního zkoumání v tom, že s jeho pomocí získáváme hloubkové popisy případů. „Kvalitativní přístup poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil“¹⁶⁴ a umožňuje vytvoření holistického obrazu skutečnosti, což je zároveň mým cílem, protože se snažím o pochopení toho, jak je fenomén plagiátorství vnímán. Oproti kvantitativnímu výzkumu jsme tak schopni získat informace, které by se při jeho povrchovém šetření nemusely vyjevit.

¹⁶³DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1993. s. 285.

¹⁶⁴HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 53.

2.5 Typ výzkumu

Po pečlivém prozkoumání literatury ohledně kvalitativního výzkumu, jsem se rozhodla použít metodu obsahové analýzy transkripcí rozhovorů, a za použití otevřeného kódování jsem stanovila kategorie. Miovský chápe obsahovou analýzu jako „široké spektrum dílčích metod a postupů sloužících k analýze jakéhokoli textového dokumentu s cílem objasnit jeho význam.“¹⁶⁵

Před samotnou realizací výzkumu jsem potřebovala získat informace o zkoumané oblasti – studovala jsem tedy odbornou literaturu a definovala jsem základní pojem této práce (plagiátorství). Získala jsem tím předběžné informace o tom, jak je například možné na plagiátorství nahlížet (viz kapitola 1). Také jsem opakovaně vstupovala do terénu, získávala data – rozhovory, které jsem průběžně transkribovala, analyzovala a obohacená o tyto další informace jsem znovu vstupovala do terénu. Tím, že jsem takto rozvíjela své poznatky a díky nim jsem dokázala vybírat nové respondenty. Respondenti tedy byli vybráni tak, aby mi každý z nich mohl poskytnout nějaké nové informace.

2.6 Metoda získávání dat

Metodou, kterou jsem použila pro sběr dat, byl polostrukturovaný rozhovor. Zvažovala jsem všechny možné techniky sběru dat a po promyšlení jsem si zvolila „rozhovor pomocí návodu“¹⁶⁶, jak Hendl tento polostrukturovaný rozhovor nazývá. Důvodem, proč jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor je skutečnost, že umožňuje udržet zaměření rozhovoru, a díky předem připravenému „návodu otázek“ ani nedopustí, aby bylo nějaké téma vynecháno. „Návod otázek“ jsem si vytvořila jako seznam témat, která chci diskutovat, s přihlédnutím na výzkumné otázky. Dalším důvodem, proč jsem

¹⁶⁵MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 238.

¹⁶⁶HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 174.

si zvolila zrovna tuto výzkumnou metodu, byl fakt, že rozhovor podle návodu „více dbá na možnost respondenta výzkumníkovi sdělit své osobní zkušenosti, perspektivy“¹⁶⁷ a o to mi v mém výzkumu šlo především. Velmi přínosné mi také přišlo, že polostrukturovaný rozhovor umožňuje formulaci otázek podle dané situace. Mohla jsem tak otevřít rozhovor s respondentem obecnou otázkou – co je plagiátorství – a nechala jsem respondenta hovořit. Další otázky jsem pak volila podle toho, jak na výpovědi respondenta navazovaly a podle toho, co se zdálo být pro respondenta důležité. I přes to jsem ale dodržovala v rozhovoru pomyslné žádoucí pořadí otázek, kdy nejdříve jsem se zaměřila na otázky popisné, které nevyžadovaly příliš interpretace ze strany respondenta a až posléze jsem se zaměřila na otázky které interpretaci a iniciativu od respondenta vyžadují.

V rozhovoru jsem použila všechny základní čtyři typy otázek: demografické – které mi měly pomoci daného respondenta charakterizovat, otázky po znalostech, názorech i po zkušenostech respondenta.

V rozhovoru jsem taktéž používala otázky formulované tak, aby si respondent mohl vizualizovat danou situaci, například: „představ si, že bys potřeboval(a) odevzdat svůj projekt vyučujícímu, ale nestíhal(a) bys, co bys dělala (jak by daná situace probíhala)?“

A v neposlední řadě jsem hojně využívala nonverbální komunikace (pokývání hlavou), abych podnítila respondentovu ochotu vyprávět, ale sama do rozhovoru verbálně nezasahovala a tím naopak nezpůsobila nežádoucí přerušování jeho toku myšlenek.

I když nebylo dodrženo pořadí témat, která jsem si zvolila pro rozhovor, díky „návodu otázek“ bylo zaručeno, že na žádné téma nezapomene.

¹⁶⁷HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. p. 25.

2.7 Scénář rozhovoru

Rozhovor jsem zahájila obecnou otázkou:

Co pro tebe znamená plagiátorství?

Dílčí témata:

1. Vymezení plagiátorství

Možné otázky:

Co si představíš pod pojmem plagiátorství?

Jak nahlížíš na použití myšlenky kamaráda ve své práci?

2. Zkušenosti s plagiátorstvím

Možné otázky:

Setkala ses někdy s plagiátorstvím?

Jak jsi reagoval(a), když jsi se dozvěděl(a), že si tvá spolužačka nechala napsat diplomovou práci na zakázku?

3. Charakteristika odborného textu

Možné otázky:

Jak vypadá podle tebe odborný text?

Co je podle tebe ta originální esence v tvé akademické práci?

4. Okolnosti plagiátorství

Možné otázky:

Jaký postoj zaujímají tví rodiče k tomu, že studuješ daný obor?

Jak vnímáš prostředí školy/semináře?

2.8 Průběh rozhovoru

Na začátku každého rozhovoru jsem se své komunikační partnerce nebo partnerovi představila, s výjimkou samozřejmě těch, které už jsem znala. Představila jsem jim svůj výzkum a diplomovou práci s důrazem na účel, za kterým výzkum vzniká. Poté jsem jim krátce vysvětlila, jak rozhovor bude probíhat – kolik zhruba zabere času a kolik okruhů otázek jsem si připravila. Zmínila jsem ale, že časové rozpětí se může zkrátit nebo prodloužit, v závislosti na vyprávění a ochotě respondentů. Poté jsem respondentům dala zadání modelových situací a vysvětlila jim, jak s nimi budeme během rozhovoru pracovat. Vysvětlila jsem respondentům, že rozhovor bude probíhat poněkud netradičním způsobem, tedy, že nechám spíše hovořit je. Ujistila jsem je, že jsem povinována etikou výzkumníka a získané informace nepoužiji nikde jinde, než ve své diplomové práci a to v anonymizované podobě. Ujistila jsem respondenty, že žádná odpověď není chybná (toto sdělení jsem u některých musela opakovat i v průběhu rozhovoru samotného) a že jakékoliv jejich názory a pocity jsou pro mě užitečné.

Ujistila jsem je, že se mohou kdykoliv na cokoliv zeptat. Respondentům jsem oznámila, že rozhovor je nutně nahráván a umístila jsem na stůl diktafon, který ale nebyl položen jen tak v prostoru, aby neznervózňoval respondenty, ale byl vždy nenápadně umístěn, například za sklenici s čajem.

Zapnula jsem diktafon a ujistila do nahrávky respondenty, že veškeré údaje, které by je mohly identifikovat i které by mohly například identifikovat zmíněné osoby, budou anonymizovány a nahrávka bude ihned po transkripci smazána. Dále jsem je ujistila, že od rozhovoru mohou kdykoliv odstoupit bez udání důvodu. Zeptala jsem se respondentů, zdali souhlasí s uvedenými podmínkami. Souhlasili všichni. Na úvod nahrávky jsem také své komunikační partnery poprosila, aby mi sdělili svůj obor a ročník studia, ve kterých se nacházejí.

Následoval samotný výzkumný rozhovor, který byl otevřen obecnou otázkou: „Co je podle tebe plagiátorství?“. Respondenti začali vyprávět a já se zaměřila na to, abych podněcovala jejich vyprávění ještě více souhlasnými komentáři, jako například, že jejich vyprávění je zajímavé. Poté jsem položila další výzkumnou otázku. Pokud respondent hovořil, nezastavovala jsem ho. Pokud se příliš odkláněl od tématu, snažila jsem se jej velice citlivě navést zase zpátky položenou otázkou, která například zněla: „No a jak jsi hovořil/a o tom, jak ti vedoucí vrátil práci, protože jsi měla špatně citovaný zdroj, v té době jsi již navštěvovala seminář o elektronických zdrojích?“ a respondent se opět rozmluvil o jiném tématu, které se týká mého výzkumu. Pokud respondent nepokračoval ve výpovědi nebo jsem uznala, že se opakuje, položila jsem další výzkumnou otázku. Takto jsem pokračovala až do vyčerpání všech výzkumných témat. Někdy se stalo, že jsem se respondenta tázala i na informace, které s mým výzkumem nesouvisely. Důvodem pro toto tázání byla snaha podnítit zájem respondenta, který se u sobě blízkého tématu rozmluvil. Tyto otázky fungovaly také jako drobné oživení rozhovoru, kromě toho se respondent více uvolnil a vytvořilo se přátelštější komunikační prostředí.

V poslední části rozhovoru jsem účastníka poprosila, abychom se nyní společně věnovali modelovým situacím (viz příloha č. 1), které si postupně přečte a odpoví mi, jak by se v dané situaci zachoval. V některých případech jsem se i doptávala, co si o daném aktérovi z modelové situace popřípadě z příkladu, který mi sám respondent uvedl, myslí.

Na závěr jsem respondentovi dala prostor na případné dotazy, poděkovala za rozhovor a většinou jsem byla i ujištěna, že se mohu kdykoliv ozvat, pokud bych se potřebovala na nějakou informaci doptat. Této skutečnosti jsem využila pouze jednou, když jsem potřebovala zjistit osobní informace daného respondenta, která mi nebyla jasná z rozhovoru.

Stalo se mi, že jsem byla dotázána na to, jak anonymizace probíhá, a setkala jsem se s názorem, že i křestní jméno respondenta by mělo být při transkripci změněno, protože daný student navštěvoval tak specifickou kombinaci oborů, že by identifikace na základě křestního jména byla možná. To mě vedlo k tomu, že jsem nakonec při přepisu změnila jména všech.

Rozhovory trvaly 25-65 minut a vedla jsem je celkem s 11 respondenty.

Na všech respondentech byla vidět velká ochota mi sdělit vyptávané informace, možná i z hlediska toho, že si jich několik vyžádalo mou výslednou diplomovou práci včetně výzkumu zaslat. I když ne všechny odpovědi byly srozumitelné a někdy se stalo, že respondent danou otázku nepochopil. Poté jsem postupovala tak, že jsem nesprávnou formulaci zadání vzala jako svou chybu, omluvila jsem se a otázku položila znovu, tentokrát více specificky.

Celý rozhovor jsem si taktéž všímala nonverbální komunikace respondentů, především úsměvu při vyprávění nebo mírného pozastavení se, když se jednalo o téma, které respondenti shledávali obtížným.

2.9 Vzorek

Cílovou skupinu pro dotazování tvořili studenti, kteří jsou v roce 2016 prezenčně studujícími na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Komunikační partnery a partnerky jsem získala pomocí metody sněhové koule, přičemž jsem nejdříve kontaktovala některé své známé s prosbou o poskytnutí rozhovoru a ti mi poté doporučili další vhodné respondenty.

2.9.1 Charakteristika vzorku

1. Helena (resp1)

První účastnicí mého výzkumu byla Helena, která je studentkou bakalářského oboru Filozofie a Anglické filologie. Absolvovala studium v zahraničí, v Anglii, díky Erasmu. Její upovídaná povaha byla velmi cenná pro postavení

základů výzkumu i pro můj snazší začátek dotazování se. Helena se sice chovala mírně ostýchavě, ale zhruba v prostřední části rozhovoru bylo vidět, že z ní nervozita a nedůvěřivost opadla a plně se rozmluvila. Každou otázku živě komentovala a nebála se doptat, pokud něčemu třeba nerozuměla. Živě gestikulovala nad tématy a modelovými situacemi, které se jí dotýkaly nebo které shledávala za nepatřičné, což také vždycky dala posléze najevo i verbálně. Rozhovor byl uskutečněn v prázdné místnosti – Malém sále – u mě na pracovišti, kde byla zajištěna ideální akustika a klid.

2. Radmila (Resp2)

Radmila je studentkou doktorského studijního programu Kulturní antropologie. Respondentka je tišší, mírné povahy a jednoznačně patřila mezi ty ostýchavější. Bylo vidět, že se jí o citlivých tématech, jako plagiátorství beze sporu je, nemluví snadno. Tuto respondentku jsem se snažila povzbuzovat otázkami na její studium a zájmy, abych jí ostychu zbavila. Nakonec jsem od této respondentky získala řadu cenných informací. Rozhovor proběhl v kavárně, kterou vybrala respondentka. Bylo vidět, že jí vybrané prostředí podporuje pocit toho, že se cítí pohodlně a ne vystresovaná.

3. Diana (Resp3)

Diana je studentkou bakalářského studijního programu Sociologie a Andragogiky. Je to velmi stručná žena, u které jsem měla opravdu problém od ní dostat více, než jednoslovnou odpověď. Nevím, zdali to bylo pouze stresujícím obdobím, ve kterém byla, jak mi sama přiznala, ale byla velmi ochotná jak časově, tak i prostorově, o výzkum projevila velký zájem. I přes své stručné a tiché vyjadřování, se nebála odpovědět na každou otázku. Dotazování proběhlo v Laudonově sále, v místě mého pracoviště. Po většinu rozhovoru zde bylo vytvořeno klidné prostředí, vyrušili nás jen procházející technici, ale průběh rozhovoru naštěstí nijak nenarušili.

4. Vilma (Resp4)

Vilma je studentkou doktorského studijního programu, oboru Historie. Vystupováním je spíše tišší, ale výmluvnost ji nechyběla. Řekla mi opravdu spoustu cenných informací a nebála se mluvit o jakémkoliv tématu. Výzkum byl proveden v oddechovém prostoru v Pevnosti Poznání, který sama respondentka vybrala. Prostředí bylo příznivé rozhovoru, ale občas se stalo, že nás vyrušil kolemjdoucí. Díky povaze respondentky se ale naštěstí nic nestalo a hovor plynule pokračoval dál.

5. Milada (Resp5)

Milada je studentkou české filologie a uměnovědných studií. Je to mladá energická dívka, která neměla problém mi odpovědět na cokoliv. Bylo vidět, že nad otázkami přemýšlí, a když například nevěděla, jestli je určitý typ psaní již plagiátorství, po rozhovoru se se zájmem doptávala. Dialog s touto respondentkou se vedl prakticky sám, i když jsme hovořily o etických tématech, připomínal kamarádský rozhovor. Jediné negativum na tomto rozhovoru bylo to, že respondentka vybrala pro rozhovor místnost v práci, ve které se ale později konala jiná akce, takže jsme byly nuceny se přesunout do přátelského prostředí uvítací místnosti. Přesun trval asi minutu a rozhovor jím nebyl díky komunikativnosti respondentky nijak narušen.

6. Čestmír (Resp6)

Čestmír je studentem magisterského studijního navazujícího programu historie. S daným respondentem jsem se příliš neznala, což se dle mého názoru na rozhovoru projevilo. Zpočátku jsem měla problém jej rozmluvit, ale v prostřední části hovoru již sám rozvíjel své názory. Jeho mluva byla místy vulgární, díky němu jsem se poprvé setkala s dilematem, zda sprostá slova do rozhovoru přepsat, či nikoliv. Nakonec jsem usoudila, že dotvářejí autenticitu daného dialogu. Čestmír taktéž živě gestikuloval a často používal příměry a

nebál se, si z daného tématu udělat srandu, předtím, než mi na něj odpověděl. Rozhovor byl proveden v Malém sále u mě na pracovišti.

7. Drahoslav (Resp7)

Drahoslav je studentem doktorského studijního programu, obor Filosofie. Byl to velmi výmluvný respondent, kterému nedělalo problém mluvit i 5 minut v kuse. Občas jsem jej musela navádět citlivě zpátky k tématu. Drahoslav byl velmi informovaný o faktech, na která jsem se vyptávala, a jeho názory byly občas kontroverzní. Jeho projev byl ale velice kultivovaný a mluvil k věci. I když tempo jeho řeči bylo vysoké, všemu jsem rozuměla. Ochetně mi sděloval své zážitky a dojmy z jeho zahraničního pobytu v rámci Erasmu. Řekl mi mnoho cenných informací. Rozhovor byl asi tím nejdelším rozhovorem, který jsem kdy provedla. Realizován byl v místě, které vybral respondent, v Malém sále u mě na pracovišti.

8. Milena (Resp8)

Milena je studentkou magisterského navazujícího programu, obor Historie a Španělština. Je to energická a upovídaná dívka, která mi občas při rozhovoru odbočovala od tématu, nebo se vracela k předešlé otázce a to klidně i po několika minutách, když ji něco k danému tématu ještě napadlo. I přes jistou chaotičnost mi sdělila mnoho cenných informací a bylo vidět, že mi rozhovor poskytuje ráda, že ráda popisuje své zážitky a názory. Místo uskutečnění rozhovoru si respondentka vybrala sama, rozhovor byl proveden na pracovišti respondentky, po její pracovní době.

9. Miloš (Resp9)

Miloš je studentem bakalářského studijního programu, oboru Historie a Žurnalistiky. Při rozhovoru mluvil věcně, stručně a jasně. Protože rád rozebíral věci do hloubky, byla jsem nucena své otázky formulovat konkrétněji, než u jiných respondentů. Na vše mi ale rád odpověděl. Mluvil

ochotně i o tématech, u kterých bylo podle jeho mimiky vidět, že jsem pro něj velmi osobní. Místo uskutečnění rozhovoru vybral respondent sám, byl proveden na jeho pracovišti po pracovní době.

10. Zdislava (Resp10)

Zdislava je studentkou magisterského studijního programu, oboru filmová věda a divadelní věda. Už před rozhovorem mi Zdislava sdělila, že na poskytování interview nemá mnoho času, nakonec se ale přeci jen zdržela a s ochotou mi zodpověděla všechny mé otázky, nakonec se ještě i po ukončení nahrávání vyptávala na informace ohledně plagiátorství. Zdislava je energická respondentka s rychlým tempem řeči a výraznou gestikulací, která mi napomáhala identifikovat její názory na daná témata. Neměla problém se zodpovězením žádné mé otázky. Místo rozhovoru si respondentka zvolila sama – restauraci, kde byla vyšší koncentrace hluku, než bylo ideální, místo ale bylo vybráno vhodně – dostatečně daleko od ostatních lidí, aby nebylo narušeno soukromí rozhovoru. Jediná věc, která rozhovor narušila, byla rozbitá skleněná ozdoba poblíž, kterou personál restaurace následně uklízel. Rozhovor byl ale proveden vcelku konzistentně.

11. Dorota (Resp11)

Poslední respondentkou, se kterou jsem rozhovor uskutečnila, byla Dorota. Je studentkou aplikovaných ekonomických studií a uměnovědných studií na bakalářském stupni. Informace, které mi poskytla, byly souvislé a přínosné z hlediska různorodosti jejích studijních oborů, proto jsem si ji také vybrala na doplnění vzorku. Doufala jsem, že by mi mohla poskytnout informace, stejně jako předchozí respondentka, které by se třeba mohly lišit od informací, sdělených předchozími respondenty. Dorota mluvila klidně, k věci, často si dělala ze svých odpovědí legraci, takže jsem se musela doptávat, zdali své

výpovědi opravdu myslí pouze z legrace nebo mluví vážně. Rozhovor byl uskutečněn v restauraci.

2.10 Výsledky výzkumu

2.10.1 Analýza rozhovorů

Po sebrání jednotlivých dat (rozhovorů) a jejich transkripci, jsem mohla přistoupit k jejich analýze neboli v mém případě otevřenému kódování. „Kódování představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby. Je to ústřední proces tvorby teorie z údajů.“¹⁶⁸

Otevřené kódování je prvotním průchodem daty, při kterém výzkumník nalézá témata v textu a přidává jim označení. Nová témata jsou nejdříve na úrovni abstrakce, poté jde o nově vznikající myšlenky současně s tím, jak výzkumník postupuje dále ve sběru dat a jejich analýze. Výsledkem otevřeného kódování je tematické rozkrytí textu. Mým výsledkem byl seznam hypotéz z každého rozhovoru, ty se poté mezi sebou porovnávají¹⁶⁹. Dalším krokem je poté kategorizace pojmů – neboli seskupování pojmů na základě určité podobnosti.¹⁷⁰ Názvy kategorií je možné si zvolit samostatně nebo podle odborné literatury, nebo je možné použít slova, která použili respondenti. S přibývajícimi rozhovory přibývaly kategorie a subkategorie. Někdy jsem již existující kategorie musela přejmenovat, aby se více zobecnili a vzaly pod sebe větší množství pojmů, které jsem získávala z dalších rozhovorů. Nakonec jsem pracovala s kategoriemi a rozvíjela jsem jejich vlastnosti a dimenze – tento postup Hendl nazývá dimenzionalizace.¹⁷¹ Tak se vytvoří vztahy mezi kategoriemi a subkategoriemi. Následují dvě tabulky. V první je zachycen

¹⁶⁸CORBIN, Juliet M. a Anselm L. STRAUSS. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přeložil Stanislav JEŽEK. Boskovice: Albert, 1999. s. 39.

¹⁶⁹HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 247.

¹⁷⁰CORBIN, Juliet M. a Anselm L. STRAUSS. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přeložil Stanislav JEŽEK. Boskovice: Albert, 1999. s. 45.

¹⁷¹HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 247.

přehled všech kategorií a subkategorií, ve druhé pak vlastnosti a dimenze jednotlivých kategorií.

Následují dvě tabulky. V první tabulce uvádím přehled všech kategorií a subkategorií a ve druhé pak vlastnosti a dimenze jednotlivých kategorií.

Tabulka 1: Kategorie a subkategorie

Kategorie	Subkategorie
Vymezení plagiátorství	Charakteristika plagiátorství
	Vnímání hranice plagiátorství
Zkušenosti s plagiátorstvím	Vnímání plagiátora
	Důvody pro plagování
Charakteristika odborného textu	Vymezení odborného textu
	Důvody pro citování
	Percepce originality v akademické práci
Okolnosti plagiátorství	Prostředí domova
	Prostředí školy
	Strach z uplatnění norem

Zdroj: autorka

Kategorie/subkategorie	Vlastnost	Dimenze
Charakteristika plagiátorství	Zvažování úmyslnosti	Úmyslně/neúmyslně
Vnímání hranice plagiátorství	Míra závažnosti	Nízká/střední/vysoká
Vnímání plagiátora	Zvažování úmyslnosti	Úmyslně/neúmyslně
	Ochota řešit	Nízká/střední/vysoká
Důvody/příčiny plagiátorství	Zvažování úmyslnosti	Úmyslné/neúmyslné
	Prostředí	Školní/mimoškolní
	Povaha	Vnitřní/vnější
	Míra nutnosti	Nevyhnutelné/ ne nutné
Vymezení odborného textu	Formát	Seminární/vědecká práce
	Povaha	Náročná/praktická/zbytečná
Důvody pro citování	Motivace	Vnitřní/vnější
Percepce originality	Míra	Hodně/středně/málo
Prostředí domova	Míra	Hodně/středně/málo
Prostředí školy	Míra	Hodně/středně/málo
	Povaha	Pozitivní/neutrální
Strach z uplatnění norem	Intenzita	Vysoká/střední/nízká
	Motivace	Vnitřní/vnější

Zdroj: autorka

Nyní se budu věnovat podrobnému popisu jednotlivých kategorií a subkategorií.

Charakteristika plagiátorství

A. Vymezení plagiátorství

Každý z respondentů vnímá definici plagiátorství jinak, ale nejčastějším příkladem, bylo vyjádření: „používání cizích myšlenek ve své práci a vydávání je za svoje vlastní“ (Resp1) nebo „opisování bez udání zdroje“ (Resp4). Zajímavou definici pronesla respondentka 5, která na otázku, co si představí pod pojmem plagiátorství, odpověděla, že to je: „když někdo vezme ctrl+c a ctrl+v a všechno zkopíruje. Prostě práci jiného. Beze změny, bez svých myšlenek“. Tato definice poukazuje na pozdější myšlenku respondentky, že v dnešní době internetu, jakýkoliv psaný projev svádí k „usnadnění si práce“. Objevily se při definování i slovní spojení jako „uloupení cizích myšlenek“ (Resp8) nebo „krádež myšlenek, krádež textu“ (Resp2). Tato slovní spojení naznačují, že respondentky plagiátorství považují za něco úmyslného. Tento fakt je důležitý, protože ani jeden z 11 respondentů nezahrnul do plagiátorství pojem „neúmyslné“ nebo „nechtěné“.

Vnímání hranice plagiátorství

Na čem se ale všichni respondenti shodnou je, že různé stupně plagiátorství, například jak je definovala Blum v tabulce č. 1 v kapitole 1, shledávají různě závažné. Například ubývajícím s procentem textu, který je plagován, roste počet studentů, kteří jsou ochotni se plagiátorství zúčastnit. Pokud jde o doplnění posledních asi 5 stran textu, tak tam většina respondentů uvádí, že by neviděla problém na pomoci kamaráda. Výroky: „Bral bych to spíše jako spoluautorství, než plagiát“ (Resp6) nebo „nejspíš bych si to nenechala asi úplně to dopsat, ale třeba jako klidně pomoci“ (Resp1).

O napsání celé diplomové práce naopak uvažovala pouze jedna respondentka. Napsání celé diplomové práce přitom zdůvodnila jako ušetření peněz, které stejně dává za školné: „Ale hele, měla jsem už takovou krizi sama, že mě to napadlo. Než tu investovat do školy dvacet tisíc, tak jsem si mohla rovnou za čtyřicet to nechat napsat“ (Resp10). Ale na mou otázku, jestli by si nyní byla ochotná tuto možnost přijmout, sdělila mi jasné „ne“.

Jiná situace ovšem nastává, když subjekt řekne zajímavou myšlenku, kterou by student mohl ve své práci použít - většina studentů nemá problém „ukrást“ kamarádovi myšlenku a použít ji do své práce. Ale například respondentka číslo 1 by „to aspoň nějak rozepsala, nepoužila by to slovo od slova, jak to řekl on“. Ale někteří se přece jen zeptali, „jestli mu to nevadí“ (Resp3) nebo by to „určitě probral s tím člověkem“ (Resp9).

Posledním typickým příkladem je autoplagiátorství. Zde se studenti ve výpovědi výrazně liší. Jedna část nevidí problém v „recyklaci“ svého textu, další to vidí jako tristní. Ti, co by práci znovu odevzdali, se liší pouze uváděnými důvody. Respondent 6 uvedl, že by svou práci spíše použil znovu a odevzdal ji do jiného předmětu, protože „když rozšiřuješ bakalářku na diplomku, tak stejně tam většinu obšlehneš“. Jako „recyklaci“ označila znovu odevzdání své práce respondentka 8, dodala ještě, že to již jednou udělala a „furt je to její práce, je jedno, že do jiného předmětu“. Argumentace, že práci napsal student a dal si s ní práci, tak proč ji nepoužít znovu, je celkem častá. Naopak respondentka 4 uvádí, že by práci znovu použila: „ano, ale citovala bych se, musela bych tu práci trochu předělat, no“.

B. Zkušenosti s plagiátorstvím

Vnímání plagiátora

Plagiátorství své práce vnímají studenti velice sporně. Někteří pociťují jistou kolegialitu, když mladší student převezme část textu a vydává ho za svůj a

tuto situaci by řešili pouhým napomenutím daného plagiátora: „No to bych se asi hodně smála, ... šla bych si to se studentem spíše vyřídit osobně“ (Resp4), ale někteří studenti by už z chápání principu plagiátorství byli ochotni zakročit a takového studenta nahlásit případným vyšším orgánům: „Naprostojistě bych to nahlásil, to je podvod, velkej, na vysoký úrovni“ (Resp9).

Pokud studentům jejich vedoucí diplomky vezme část textu a použije jej do své práce, všichni studenti tento čin vnímají jako hrubé porušení pravidel. V tomto činu totiž identifikují úmysl; není možné, aby se tento čin stal náhodou nebo omylem. Situaci by nahlásili, protože: „by mi vadilo, že prostě někdo použil moji myšlenku a to je proti tomu, co je v podstatě v pravidlech té školy“ (Resp3) nebo „si nenechám ukrást moje myšlenky, to bych ho dobila“ (Resp8).

Další možností je situace, ve které se nejedná přímo o práci studentů a pouze se dozví, že student si někde usnadnil práci a plagoval, většina respondentů by nechala věc na kontrole systému: „Nejspíš ne, asi bych nebonzovala, protože bych věděla, že se na to přijde“ (Resp4). Také často v této situaci zastávají názor, že sami nemají právo žádného studenta hodnotit „já prosím tě nemůžu nikoho odsuzovat se svým životem“ (Resp11), ovšem nejčastěji respondenti odpovídali, že danou situaci neřeší, protože je to věc pouze daného plagiátora „To má dobrý no, že se nebojí, že se na to přijde. Jeho věc asi“ (Resp3). Ale jedna respondentka uvedla, že pokud by plagiátor nebyl její nejlepší kamarádka, „tak bych to na ni řekla“ (Resp1).

Důvody/příčiny plagování

Důležitou složkou, která se vyskytovala v každé z výpovědí respondentů, jsou důvody, které vedou k plagování. Jedním ze zmiňovaných důvodů je skutečnost, že se člověku stane, „že neví, že daná myšlenka již existuje“, další možností podle respondentky je že student „nestíhá a najde si v jiné seminárce stať, co se mu líbí a tak ji použije“, nebo že si student špatně naplánoval svoje

činnosti a tak mu nezbyl čas na napsání práce (Resp1). K tomu se přidává další respondentka, která říká, že se stává, že studenti mají tolik esejí, „že třeba už nestíhají napsat esej navíc... protože sypat jeden text za druhým je těžký“ a pak se studenti „často dopouštějí plagiátorství u učitele, který není moc student friendly a dává jim hodně všechno sežrat nebo si myslí, že jejich předmět je hodnotnější, než jiné“ a jako důležitý důvod, proč studenti plagují, vidí skutečnost, že „mají pocit, že dnes má titul každý... a prostě na to nemají“(Resp2). Další respondentka vidí důvody plagování v tom, že se studenti „snaží tu myšlenku udělat za svou, jako že já jsem objevitel“, aby uspokojili požadavky vyučujícího na úroveň práce například (Resp3).

Respondetka 4 se pak domnívá, že příčinou plagiátorství může být i chyba vyučujícího, který „nestanoví, co očekává od studentů“, například když vyžaduje jiný citační úzus nebo pokud „je pedagog línej“ a dává pořád to stejné zadání práce nebo testu. Respondentka 5 vidí důvody pro plagování u studentů v mnoha věcech: když například má psát téma, kterému příliš nerozumí pak je pouze odkázaná na to, že vezme odbornou literaturu a z ní „to splácá dohromady“, jako další důvody pak uvádí například skutečnost, že nedokáže „definovat lépe ten problém, než člověk, který ho vymyslel“ nebo učitelé, kteří „svým přístupem ukazují, že se to dá... obejít“, protože se snaží si ušetřit práci, kde jen to jde a v hodinách studentům například poskytují místo výkladu jen prezentace, Potom také normy jsou příčinou plagiátorství, protože na mnoho katedrách jsou jiné, každý učitel chce podle výpovědi odevzdanou práci s jinou formální úpravou včetně citačního aparátu a je to jen „zbytečně komplikované a mate to studenty“ pronesla například respondentka 5. Důležitou poznámku měla také tato respondentka, když mluvila o své nemoci – angíně - a eseji, kterou musela při ní odevzdat – vyučující jí nevyšel vstříc, a tak musela nemocná psát, protože předmět musela uzavřít a „deadliny se nedají posunout“ (Resp5).

Podle respondenta 6 je možnou příčinou plagiátorství i vyučující, který „vytváří přehnaný nároky nebo třeba vyžaduje větší množství těch prací za časový období, ve kterém se to nedá stihnout, nebo v kvalitě, ve který to nejde... ale hlavně, že nemotivuje dostatečně studenty k tomu, aby se neplagovalo“. Další příčinu plagiátorství pak tento respondent vidí v přístupu studentů, kteří práce „považují za zbytečný, že nemá cenu se jima zabývat... nebo si myslí, že jsou mistři světa, že se na to nepříjde“ (Resp6). Ale zajímavou poznámku tento student řekl v závěru našeho rozhovoru, kdy pronesl, že za plagováním vidí „takovej prostej důvod, že na základce známkuješ znalost a lidi si to spolu tak nějak jako trošku nesou a než udělat práci, na kterou by člověk mohl být hrdej, tak to prostě ose* a doufá, že mu to projde“ (Resp6), čímž tento autor poukazuje stejně jako další respondent na „špatný systém vzdělávání“ (Resp7). Podle respondenta 7 také studenti na vysokou nastupují příliš brzo, aby byli schopni dostát jejím požadavkům: „Lidi choděj moc brzo na výšku. Úplně absurdně brzo... do 24 nemaj vyvinutej ani mozek ještě“ a také se domnívá, že je nutné dát „více peněz učitelům, lepší přístup a přípravu učitelům“, protože pokud se ten učitel dostatečně nepřipravuje, protože studenti pak dostanou něco z jeho hodin „do tý hlavy dostanou a nemusej to pak nikde vopisovat“. Podle respondenta 7 také studenti nejsou v prvním ročníku vůbec připraveni na to, aby psali akademické texty, „protože jim to nikdo ještě neřek“, tak není možné po nich daný text požadovat.

Respondentka 8 pak vidí hlavní příčinu plagování studentů v prostředí školy, které je vadné hned v několika bodech: „citace jsou moc složité“, kvůli tomu, že lidi na španělštině nemají dostatečné znalosti v praxi citační etiky - „nepíšeme normálně seminárky, takže tam lidi většinou u bakalářek vůbec neví, jak se cituje“ a v neposlední řadě zmiňuje vedoucí, kteří práce ani nečtou, protože ti pak budí dojem „že je to taková straně zbytečná práce“ se s tím „pachtit“.

Respondent 9 identifikoval jako hlavní příčiny studentského plagiátorství složitost psaní práce: „Ona hranice plagiátorství je tenká, že jo. Protože citovat to, kdy začala Druhá světová válka není možný, ale přesto je to nějaká informace, ale je to v takovémto všeobecném přehledu, že se to nemusí citovat, ale ta hranice je taková... křivolaká... je těžký říct, jestli je tohle už něčí autorská myšlenka“, také pokud student dostane jako zadání od vyučujícího příliš rozsáhlé, „velké téma, tak nemá šanci... ani přečíst tu literaturu a je vlastně nutné, aby vytvořil kompilát, což je ale to, co to má bejt, v tomto případě“. Ale nejdůležitějším důvodem, proč studenti plagují, je podle respondenta 9 absence těchto 3 proměnných: „vidět v tom potenciál, že mě to něco naučí, že to má smysl nebo že mě to baví... ne nezbytně všechny tři dohromady“, tedy pokud studenta předmět nezajímá nebo nebaví a například v něm vyučující vzbudí pocit, že esej, kterou po studentovi požaduje, ho nikam neposune, pak je větší pravděpodobnost, že se student plagiátorství dopustí.

Také respondentka 10 se příliš neliší s charakteristikou důvodů, proč k plagiátorství dochází, nejčastější podle ní je vyučující, který jen odříkává látku z učebnice a „upřímně to pak moc nevede k tomu, bejt jako iniciativní“, další důvod shledává v náročnosti zadání, protože „některá seminárka se ti fakt píše sama a někdy prostě nad tím sedíš a prostě nevíš, co s tím máš dělat“, ale respondentka dodává, že tuto situaci může zachránit vyučující, který je například dispozici ve svých konzultačních hodinách a studenta, který má se zadáním problém a přijde k němu pro radu, vyslechne a pomůže mu.

Poslední respondentka vidí příčiny plagiátorství v tom, že některé katedry mají své vlastní citační úzy a pak je těžké se v tom vyznat: „No jako teď mám problém s tím, že jelikož studuju na 4 katedrách zároveň, tak jediná katedra Dějin umění používá jinou citační normu, než všechny ostatní“, kvůli tomu, že nepoužila žádoucí normu na dané katedře, jí poté vyučující snížil známku

(Resp11) a poukazuje na fakt, že některé katedry na citační etiku ani nemají semináře – na dějinách umění, „tam ti jen řekli, že musíš citovat podle jejich normy... samostudium no“ (Resp11).

C. Charakteristika odborného textu

Vymezení odborného textu

Většina respondentů tvrdí, že podle nich existuje více typů odborného textu a každý je jinak závažný a podle toho by měl být i hodnocený. Podle jedné respondentky není její chyba v citaci tak závažná, protože: „nám zadala vyučující napsat jen krátkou seminárku“ a to podle ní není klasická práce (Resp8). Podle jednoho respondenta se dokonce akademický text dělí na dva stupně: „Je třeba rozlišovat mezi prací vědeckou a mezi referátem nebo nějakou seminárkou“ (Resp9), protože u seminárky se člověk klidně může dopustit pouze porovnávání dvou titulů, když má například zadané široké téma, kterému by se musel věnovat několik let, aby jej byl schopen autorsky popsat, zatímco vědecká práce je podle respondenta autorská práce, které se student věnuje na vysoké úrovni po dlouhou dobu, je expertem na dané téma.

Charakteristikou akademického textu je pak podle respondentů skutečnost, že: akademická práce je psána pro něco jiného, než „pro tu estetiku, nebo pro ten pocit, že v tobě něco vyvolá“ (Resp1), proto v ní není podle respondentky povoleno poslepovat myšlenky dohromady, jak se to děje například v umění. Také má oproti jiným pracím určitéj „formální rozměr, a pokud se neřídí nějakýma pravidlami, tak to není akademická práce“ (Resp2). Akademický text je pak podle jednoho respondenta práce, ve které „každej řádek máš citace a prostě poznámky“ (Resp7), podle jiného respondenta je to text, ve kterém se projevuje „že máš zvládnutou práci s literaturou perfektně a že ji dokážeš aspoň nějakým způsobem dál posunout“ (Resp7). Jedna respondentka mluví

o akademickém textu jako o práci, která když je kompilací, tak je to „špatná práce, ale ne trestná práce“ (Resp8) a podle respondenta 7 je to navíc „práce, kterou nikdo nečte“.

Jedna respondentka uvedla, že akademická práce je text, ve kterém „když něco cituju, tak si to napíšu hnedka, abych na to nezapomněla, protože vím, že s citacema bývá problém“ (Resp3). Je to taková práce, ve které „není pocit stíhání“ (Resp4). A podle respondenta 10 je to „těžký ho napsat, je to boj“.

Důvody pro citování

Důležitou součástí akademické práce jsou citace. Studenti mají různé důvody, proč citují: „protože podporuje svou myšlenku“(Resp1), protože „musí“ (Resp6), protože to má „impakt na osobu“ (Resp2), protože „to tak musí být“ (Resp3), protože „vždy to vypadá lépe, když tam hodiš citace od někoho a nemáš to jenom tak splácané“ (Resp5) nebo „abych si kryl záda, aby mě někdo nemohl nařknout z kompilátorství“ (Resp9). Také studenti zmiňují, že „někteří lidi citují, protože maj potřebu ukázat, že to četli všechno“ (Resp7) a „je kolegiální odkazovat na někoho, kdo už to zpracoval“ (Resp9) a píšou se proto, „aby lidi nepsali to samý“ pořád dokola (Resp7).

Percepce originality v akademické práci

Je důležité vzhledem k plagiátorství, jak studenti chápou smysl své práce, čili, kde vidí jejich vlastní přínos do ní - jejich originalitu. Podle Jedné respondentky, „je to způsob vyjadřování“ (Resp3), podle jiného respondenta je to „to, jak k problému přistupuju“ (Resp5). Jedna respondentka dokonce uvedla, že když si pročítala svou práci a hledala v ní své myšlenky, tak „byla až zděšená, že moc toho není“ (Resp4), podobný názor sdílí respondent 7, který tvrdí, že „to je skoro nic“ (Resp7). Respondentka 10 se domnívá, že originální v její práci jsou: „vlastní myšlenky“, hypotéza (Resp10). Poslední

respondentka je poněkud skeptičtější a domnívá se, že to originální v její práci jsou: „ v teoretické části asi 4 věty“ (Resp11).

D. Okolnosti plagiátorství

Prostředí domova

Kompletně všichni studenti uvedli, že jejich rodina je naprosto podporuje. Rodičům studentů je jedno, kdy dostudují i na jaký obor se hlásili. Například respondentka 4 uvedla, že „je jim to úplně jedno“ nebo například respondentka 5 uvedla „oni jsou takoví, že mě podpoří v podstatě v čemkoliv“.

Prostředí školy

Prostředí školy naopak studenti shledávají ve většině případů z vlastní zkušenosti za znesnadňující jejich práci. Jedním z problémů, který respondenti uvádí, je požadování různých pravidel ohledně citování na každé katedře. Respondentka 1 uvádí, že „na anglistice se stalo, že dva učitelé preferovali různé citační aparáty“, jeden učitel jim navíc neřekl dopředu, jak mají citovat, pouze „strhával body, že jsi měla ne jeho preferovaný citační aparát“. Podobnou zkušenost má i respondentka 2, která říká, že jsou lidi různě přísní“ a jedna katedra, na které studuje, „je taková uvolněnější“, zatímco druhá vyžaduje dril ohledně citací. Navíc je podle ní složité se vypořádat s tím, že škola klade vysoké nároky na studenty, například požaduje přílišný počet prací „až 12 za semestr jich může být“ (Resp2).

Respondentka 3 vidí chybu v tom, že je „student v závěrečném ročníku a učitelé pořád po něm něco chcou, ... tak student je jen víc ve stresu, že krom diplomky má dělat milion dalších věcí“ a jako příklad uvádí projekt, který musela narázově za týden vypracovat. Respondentka 4 dodává, že katedře

Dějiny umění je citační norma, „která je úplně jiná a tam už to byl potom problém, protože nevím, jak to přepisovat“.

Respondentka 5 se k tomuto tématu vyjadřovala hojně, k množství citačních norem se vyjadřuje takto: „Já to do dneška právě nechápu, jako by ty normy v tom, jakože každý má svoji. Proč prostě neudělat jednu univerzální?“ a dodává, že jí to „přijde zbytečně komplikované a to mate ty studenty“. Respondent 6 říká, že je šílený, že musíme citovat „každou hovadinu“, protože každý je hrdý na to, co vytvořil a když se jen podívá na svoje učitele, tak „tam si každéj šlape na hračky“, což znamená, že si vzájemně vrací špatné hodnocení recenzí a „rádi se na přednáškách poslouchaj... tak se může stát, že neocituješ někoho důležitýho a je to průser“ u obhajoby, protože jim tam bývá vytýkáno, například, že „nepoužil práci oponenta“. Respondent 7, který je doktorandem, tuto problematiku široce komentuje a jeho výtky směřují například k tomu, že „je jeden docent využívá studenty jako levnou pracovní sílu... to je regulérně sprostý“, když po nich chce podíl na jeho práci a neocituje je a podle něj navíc plagiátorství škola nepostihuje nijak a i lidi na „takových těch vysokých akademických pozicích to dělaj běžně“.

Strach z uplatnění norem

Elementem, který se ve výpovědích respondentů často objevuje, je fakt, že se studenti uplatňování norem bojí. Tato skutečnost přitom není přítomna v jejich výpovědích nijak pozitivně, prakticky se jedná o dva případy. Studenti buď citují úplně všechno, protože se bojí, aby náhodou myšlenku, kterou i sami vymysleli, někdo před nimi nenapsal. Respondentka 8 uvádí, že „když fakt si něco jako vymyslíš a tys to odněkud neopsala, ale existuje nějaká kniha, kde to prostě jako bylo a ty nevíš... já se jako vždycky bojím, že to pak někde najdu ty věty“ (Resp8).

Ve druhém případě, většina studentů pokud uvádějí příklad, ve kterém učitel opsal část jejich práce a použil ji ve svém díle, říkají, že by s danou situací nic nedělali, protože se bojí důsledků, které by to pro ně mohlo mít. Například respondentka 10 by takovou situaci neřešila, „protože by mi to bylo nepříjemný a otravný a bůh ví, k čemu by to vedlo. Asi z toho, že bych se bála, jaký by to nakonec mělo důsledky pro mě samotnou“ (Resp10).

2.11 Interpretace získaných dat

Vymezení plagiátorství

Respondenti nemají sjednocený konsensus o tom, co plagiátorství představuje, ale většinou se při vymezení plagiátorství shodují. Do definice ale souhlasně všichni respondenti nezahrnuli plagování neúmyslné. Je to podle jejich výpovědí zřejmě faktem, že takový typ plagiátorství vnímají jako plagiátorství mírné, nebo dokonce jako skutečnost, která se do plagiátorství vůbec nezařazuje.

Co se týče vymezení hranice plagiátorství, tam se respondenti shodují na různé percepce různých úrovní plagiátorství, z nichž některé jsou podle nich více závažné a jiné méně a podle toho by měly být hodnoceny. Přihlížejí přitom na množství textu, které je plagováno nebo důvody, díky kterým se tak stalo. Například dopsání poslední části diplomové práce by nepovažovala většina za plagiátorství nebo použití myšlenek svého kamaráda, či vedoucího, považují taktéž většinou za přirozenou věc a mezi plagiátorství by ji nezařadili. Obě situace ale respondenti komentují s tím, že je těžké určit, kde přesně hranice plagiátu je.

Rozporuplnější byly výpovědi týkající se sebekopírování. Objevuje se zde fenomén „těžce vydřené práce pod spoustou pravidel“ a vnímání autorství jako dvě hlavní složky, kterými si studenti obhajují, že použití své práce znovu

bez ocitování není nic špatného. Je to přeci pořád jejich text s jejich myšlenkami, je jedno, že jej z většiny už jednou vydali.

Zkušenosti s plagiátorstvím

Respondenti celkem jednoznačně vidí kopírování jejich práce učitelem za závažný přestupek, který je jednoznačně plagiátorstvím. Poukazují přitom na fakt, že se nemohlo stát, že by vyučující jejich práci okopíroval do své náhodou nebo pod nějakými jinými „polehčujícími“ okolnostmi.

Při kopírování jejich textu jiným studentem bez ocitování se respondenti názorově liší. Někteří v této skutečnosti taktéž vidí úmyslné použití jejich práce za účelem si usnadnit svou práci, ale plagujícího studenta se rozhodli pouze napomenout. Někteří ale tuto situaci vidí jako porušení pravidel stanových školou – stejně jako u plagování vedoucího jejich práce – a jsou rozhodnutí tuto skutečnost nahlásit případným orgánům

Většinově ale studenti při setkání se s plagiátorstvím spolužáka zachovávají určitou kolegiální, prostředí školy považují za „jeden píseček“, ve kterém by na sebe měli brát ohledy a „nepotápět se“ vzájemně – plagování spolužáků tedy neřeší, buď si je omlouvají pomocí neutralizačních strategií, nebo prostě zaujmají postoj: „je to jen jejich věc“, či „školní systém na to stejně přijde“.

Při dotazování respondentů na jejich vlastní plagování se většina doznamenala, že se plagiátorství nedopustila, popřípadě pouze neuvědomělého. Když ale byli respondenti dotazováni více do hloubky, zjistila jsem, že by se plagiátorství dopustili, pokud by je k tomu určité podmínky dohnaly. I zde ovšem platí, že studenti pracují s neutralizačními strategiemi a plagiátorství způsobené vážnými okolnostmi by si například omluvili.

Pokud měli respondenti charakterizovat důvody, proč k plagování dochází, tak vyjmenovali širokou škálu věcí, které se týkaly: špatně nastavených podmínek školy – příliš náročné kurzy, špatná výuka učitelů nebo například

chaos v citačních úzích na fakultě. Dalším okruhem věcí, které studenti zmiňovali jako důvody pro plagování, jsou: nedostatek času, nezáměr o danou problematiku, nebo například fakt, že je daná práce neposune kupředu v jejich znalostech. Jako příčinu plagiátorství pak respondenti uváděli také podcenění svých povinností, vysoké množství prací, které po nich vyučující požaduje, nebo i příliš náročné nebo široké téma.

K těmto příčinám, které nemají s morálkou studentů nic společného, se občas stalo, že respondent přidal takový důvod plagování, který se morálky týkal, jako například, že k plagiátorství dochází, protože si někteří studenti myslí, že jsou tak dobří, že se a to nepřijde. Ale výskyt takových důvodů byl ve výpovědích respondentů téměř mizivý.

Charakteristika odborného textu

Všichni respondenti se při dotazování na charakteristiku plagiátorství odráželi od charakteristiky odborného textu. Někteří odborný text dělí na několik stupňů a podle toho jim přiřazují míru plagiátorství, které se na nich lze dopustit. Seminární práce pak často bývá považována za text méně důležitý, u kterého případné plagiátorství nepředstavuje velký problém.

Při charakteristice odborného textu pak respondenti zmiňovali rozličné chápání originální složky ve svém díle. Někteří studenti vnímají jako originální esenci skutečnost, že do dané práce dávají nějakou svou myšlenku, popřípadě hypotézu, podle kterou ověřují, někteří ale nevidí originálního ve své práci v podstatě nic – je to „jen kompilace několika textů dohromady“ „slátanina“ nebo „přendávání kostí z jednoho hrobu do druhého“.

Důvody, které studenty vedou k používání citací ve svém díle, jsou četné. Někteří studenti příliš nepřemýšlí, proč citace mají používat a orientují se pouze na apel vedoucího práce, či školy – citují, protože „prostě musí“ nebo protože jim vedoucí diplomové práce sdělila, že „to tak prostě vypadá líp“.

Jiní citace používají, aby dali najevo respekt k autoritě, kterou se inspirovali, či podložili svou práci argumenty váženější osoby v dané problematice. Významným faktem, který se ve výpovědích respondentů objevil, je skutečnost, že studenti citují taktéž, protože díky odkazům v citacích mohou jejich čtenáři odhalit další autory věnující se problematice.

Okolnosti plagiátorství

Všichni respondenti se shodují na tom, že podmínky ke studiu mají v rodině naprosto vyhovující. Rodina respondenty podporuje, ať se rozhodnou pro studium čehokoli, nebo skládání zkoušek v jakýkoliv termín.

U otázky podmínek pro studium ve škole už jsou výpovědi poněkud rozpačtější. Někteří studenti jsou znechuceni praktikami svých vyučujících, kteří si vzájemně shazují své výzkumy, jiní se zoufale neorientují v citačních úzích, které jejich katedry oproti jiným katedrám požadují. Někteří studenti vidí jako tristní, že po nich katedry chtějí jistou úroveň při psaní akademických prací, ale nezřídí seminář, který by je tyto praktiky naučil.

Závěr

Teoretická část práce ukázala, že plagiátorství je jednoznačně aktuální téma, které je diskutováno mnoha autory a médii. V této diplomové práci bylo ukázáno, že vývoj pojmu plagiátorství stejně jako jeho definování pocházelo mnoha etapami.

Různorodost nahlížení na problematiku plagiátorství jen potvrzuje, že představy veřejnosti a vědců v této věci nejsou sjednocené. Dva přístupy autorů, ať už přívrženců morální teorie, kteří tvrdí, že plagiátorství je zapříčiněno nižším stupněm morálního vývoje jedince, nebo přívrženců teorie, která říká, že plagiátorství je jen porušení pravidel školy a souvisí s mnoha dalšími příčinami, nezávisle na morálce jedince, ukazují, že na problematiku plagiátorství lze nahlížet z mnoha úhlů pohledu. Plagiátorství navíc podporují lidské biasy, které studentům zaručují omluvitelnost plagování před sebou samými i před nejbližším okolím.

I když se mnoho autorů a akademických pracovníků domnívá, že etika kopírování je snadná na pochopení, výzkum v rámci této diplomové práce to popírá. Praktická část této práce ukázala, že studenti většinou nahlízejí na plagiátorství jako na porušení pravidel školy, které s morálkou nemá moc společného. Jako plagiátorství prakticky označují pouze akt, který je záměrný, jako například plagování jejich práce vedoucím, který se na svých studentech snaží pouze obohatit.

Pokud se studenti setkají s plagováním svých kolegů, považují většinou situaci za omluvitelnou. Důvodem mohou být jejich neutralizační strategie, které „omluví“ plagiátora, například kvůli tíživé životní situaci, nebo také vnímání jisté kolegiality ke svým spolužákům. V otázce posuzování plagujícího studenta pak často odpovídají, že je to jeho věc, kterou se nijak zvlášť nezabývají nebo věří systému školy, který případné plagování má odhalit.

Důvody pro plagování udávají studenti různé, ale většina z nich hovoří o nevhodném prostředí školy, špatném přístupu vyučujících nebo nevhodně koncipovaném předmětu. Velká část studentů si taktéž stěžuje, že nerozumí tomu, jak má akademický text vypadat a tvrdí, že procento originality, které do něj mohou vložit je minimální nebo vůbec nevědí, proč vlastně mají citovat. Důvodem může být absence seminářů o citační etice, rozdílné citační úzy jednotlivých kateder nebo i skutečnost, že každý vyučující po nich chce použití jiných forem citování.

Před započítím výzkumu jsem si položila výzkumnou otázku, resp. podotázky: **Jak studenti interpretují plagiátorství?** Jak studenti vnímají/definují plagiátorství? Jaké shledávají příčiny plagiátorství? Jaké zaujmají postoje k plagiátorům? Jak vnímají akademický text?

Domnívám se, že se mi podařilo tyto otázky patřičně díky výzkumu zodpovědět. Na základě výsledků praktické části lze říci, že některými oblastmi problematiky plagiátorství by bylo vhodné se zabývat v dalších výzkumech, například porovnání názorů na plagiátorství mezi jednotlivými fakultami Univerzity Palackého nebo například sledovat výuku citační etiky již na středních školách. Tyto výzkumy ale vyžadují větší počet výzkumníků, nebo větší časové možnosti na práci v terénu, než jsem měla já.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

BLUM, Susan Debra. *My word!: plagiarism and college culture*. Ithaca: Cornell University Press, 2009. 229 p. ISBN 978-0-8014-4763-1.

CORBIN, Juliet M. a Anselm L. STRAUSS. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přeložil Stanislav JEŽEK. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. SCAN. ISBN 808583460X.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1993, 374 s. ISBN 8070668229.

EAST, Julianne: Judging Plagiarism: A Problem of Morality and Convention. **In:** *Higher Education*, [online]. vol. 59, no. 1, 2010, pp. 69–83. [cit. 18-03-2016].
Dostupný z: www.jstor.org/stable/25622165.

EISENBERG, J: To cheat or not to cheat: effects of moral perspective and situational variables on students' attitudes . **In:** *Journal of Moral Education*, [online]. vol. 33, no. 2, 2004, pp. 163-178. [cit. 16-02-2016]. **Dostupný z:** <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0305724042000215276>

EVERING, L. C: Rethinking Plagiarism in the Digital Age. **In:** *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, [online]. vol. 56, no. 1, 2012, pp. 35–44. [cit. 08-02-2016].
Dostupný z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/JAAL.00100/full>

GARZ, Detlef. *Lawrence Kohlberg: an introduction*. Farmington Hills, MI: Barbara Budrich Pub., 2009. 112 p. ISBN 3866492855.

HAINES, Valerie J: College Cheating: Immaturity, Lack of Commitment, and the Neutralizing Attitude. **In:** *Research in Higher Education*, [online]. vol. 25, no. 4, 1986, pp. 342–354. [cit. 22-03-2016]. **Dostupný z:** www.jstor.org/stable/40195757

HAVILAND, CAROL PETERSON, and JOAN A. MULLIN, editors. *Who Owns*

This Text?: Plagiarism, Authorship, and Disciplinary Cultures. [online]. University Press of Colorado, 2009, 196 p. [cit. 03-03-2016]. Dostupný z: www.jstor.org/stable/j.ctt4cgn56.

HEIDBRINK, Horst. *Psychologie morálního vývoje*. Přeložil Ondřej MÜLLER. Praha: Portál, 1997. Studium. 175 s. ISBN 80-7178-154-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 8073670402

HOWARD, Rebecca M: The ethics of plagiarism. In: *The Ethics of writing instruction: issues in theory and practice*. Stamford, Conn: Ablex Pub, 2000. pp. 79-87. ISBN 156750471X

JENSEN, L. A: It's Wrong, But Everybody Does It: Academic Dishonesty among High School and College Students. In: *Contemporary Educational Psychology*, [online]. vol. 27, no. 2, 2002, pp. 209 - 228. [cit. 11-03-2016]. Dostupný z: <https://www.researchgate.net/publication/222405804>

KOHLBERG, Lawrence, and Richard H. Hersh: Moral Development: In: *A Review of the Theory. Theory Into Practice*, [online]. vol. 16, no. 2, 1977, pp. 53–59. [cit. 06-02-2016]. Dostupný z: www.jstor.org/stable/1475172

KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005. 879 s. ISBN 80-200-1351-2.

KUMAR, M. J: Honestly Speaking about Academic Dishonesty. In: *Technical Review*, [online]. vol. 29, no. 5, 2012, pp. 357–358. [cit. 13-03-2016]. Dostupný z: <http://www.academia.edu/3172828>

MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. 144 s. ISBN 80-7178-348-X.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006, 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

MURDOCK, Tamera Burton. Is Cheating Wrong? **In:** *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007.

MURDOCK, Tamera B: Predictors of Cheating and Cheating Attributions: Does Classroom Context Influence Cheating and Blame for Cheating? **In:** *European Journal of Psychology of Education*, [online]. vol. 23, no. 4, 2008, pp. 477–492. [cit. 08-03-2016]. Dostupný z: www.jstor.org/stable/23421511

NICHOLS, Sharon L: **The pressure to cheat in high stakes testing environment.** **In:** *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 171-198.

Slovník cizích slov. 2. dopl. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1996. 855 s. ISBN 80-90-1647-8-1.

SUTHERLAND-SMITH, Wendy. *Plagiarism, the Internet and student learning: improving academic integrity*. New York: Routledge, 2008. 240 p. ISBN 0203928377.

TELEC, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví*. 2., upr. vyd. Brno: Doplněk, 2007. 201 s. ISBN 978-80-7239-206-3.

THORKILDSEN, T. A: Reaping what we sow, cheating as a mechanism of moral engagement. **In:** *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier Academic Press, 2007. p. 171-198.

VALENTINE, Kathryn: Plagiarism as Literacy Practice: Recognizing and Rethinking Ethical Binaries. **In:** *College Composition and Communication*, [online]. vol. 58, no. 1, 2006, pp. 89–109. [cit. 02-04-2016]. Dostupný z: www.jstor.org/stable/20456924.

VOSEN, Melissa A: Using Bloom's Taxonomy to Teach Students about Plagiarism. **In:** *The English Journal*, [online]. vol. 97, no. 6, 2008, pp. 43–46. [cit. 22-04-2016]. Dostupný z: www.jstor.org/stable/40503410.

Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky; Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky; Úplné znění zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Vydání jedenácté. Praha: Armex, 2015. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-39-7.

Internetové stránky:

XIII. Úplné znění Statutu Univerzity Palackého v Olomouci ze dne 18. srpna 2016 [online]. ©2016. [cit. 27.7.2016]. Dostupné z: <https://www.upol.cz/sites%Fpub%2FPubNormy%2FA-1-2006.pdf>

Disciplinární řád FF UP. Směrnice děkana [online]. ©2016. [cit. 27.7.2016]. Dostupné z: http://www.ff.upol.cz/fileadmin/user_upload/FF-dokumenty/studijni/aktuality/Disciplinari rad FF UP upraveny.pdf

Etický kodex akademických pracovníků a vědeckých pracovníků Univerzity Palackého v Olomouci [online]. ©2016. [cit. 27.7.2016]. Dostupné z: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/dokumenty/2015Eticky-kodex-UP-2015.pdf

Lidovky: Další Dbalého prohřešek podle diáře: kopil si diplomku za 50 tisíc.[online]. Lidovky: ©2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>

Lidovky: Děkan ekonomicko-správní fakulty MU obviněn z plagiátorství: podal demisi.[online]. Lidovky: ©2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>

Lidovky: Maďarský prezident rezignoval. Kvůli opsané práci[online]. Lidovky: ©2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>

ŘÍHOVÁ, Barbora. Polovinu práce opsat smíte. Tak školy bojují s plagiátory. Lidové noviny [online]. 2. 7. 2011, s. 1., [cit. 13.6.2016]. Dostupné z:

<http://www.osu.cz/dokumenty/monitoringmedii/1226.pdf>

Statut Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci[online]. ©2016.
[cit. 27.7.2016]. Dostupné z: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/FF-dokumenty/dokumenty-normy/160329-statut_FFUP.pdf

Příloha č. 1 Modelové situace

U následujících modelových situací zakroužkuj takovou z odpovědí na škále, která se nejvíce blíží pravdě:

1. Tvoje spolužačka vypracovala seminární práci do předmětu za 1 kredit, kde je přesvědčena, že to vyučující ani nechte. Raději se rozhodla věnovat jiným pracím do školy a použila v seminární práci věty z jiných publikací bez uvedení zdroje. Zachoval by ses v dané situaci stejně?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
-----	-----------	----------	----

2. Tvůj kamarád napsal bakalářskou práci a pak zjistil, že jeho vedoucí část z ní použil ve své knize, aniž by ho citoval. Kamarád se rozhodl situaci nijak neřešit. Zachoval by ses v dané situaci stejně?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
-----	-----------	----------	----

3. Je zkouškové a Adéla nestíhá. Tak usoudí, že k zakončení jejího aktuálního předmětu se tematicky hodí práce, kterou odevzdala již v prvním ročníku do jiného předmětu. A tak většinu z ní zkopíruje do své aktuální práce. Byl bys schopen zachovat se stejně?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
-----	-----------	----------	----

4. Týden před odevzdáním diplomky se stalo něco vážného Tomášově příbuznému, a tak z vážných důvodů nedokázal práci dopsat. Část práce proto zkopíroval z článku veřejně dostupného na internetu bez uvedení zdroje. Byl bys schopen zachovat se stejně?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
-----	-----------	----------	----

5. Tvůj kamarád Michal řekl učiteli, že Jana zkomponovala svou práci ze dvou knih a neocitovala je. Michalovi totiž přišlo nespravedlivé, že by Jana měla být oceněna stejně za méně námahy. Zachoval by ses stejně jako Michal?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
-----	-----------	----------	----

6. Jste na obědě a probíráte téma, které vám učitel dnes zadal jako námět pro esej. Tvůj kamarád Eda řekne velice zajímavou myšlenku a Jarmila ji použije ve své práci, aniž by jej ocitovala nebo se ho zeptala na svolení. Byl bys schopný udělat totéž, co Jarmila?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
-----	-----------	----------	----

7. Marek si nechal svou diplomku napsat na zakázku od známé. Byl bys schopen udělat totéž?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
-----	-----------	----------	----

8. Katčín přítel Adam je v tíživé životní situaci. Nestíhá kvůli tomu dokončit posledních 5 stran své diplomové práce. Tak přijme Katčinu nabídku, že mu s tím pomůže a tu diplomku mu dopíše. Zachoval by ses stejně jako Adam?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
------------	------------------	-----------------	-----------

9. Rok po dokončení tvé diplomové práce, které jsi věnoval obrovské úsilí, jsi zjistil, že nějaký student prvního ročníku část tvé práce opsal do své eseje bez citace. Nahlásil bys to pře-stupkové komisi?

Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
------------	------------------	-----------------	-----------
